

“Dönüp Dolaşıp 27 Mayıs”: Sezai Karakoç’un Askerî Darbeler Odaklı Metinlerine Dair*

“1960 yılından beri, zaman zaman ihtilâlin al basması, bir hatıra gibi kaplıyor
ülkemizi. Sonra nöbet geçince, bizde şaşıyoruz heyecanımızın tansiyonuna.”

Sezai Karakoç¹

Sezai Karakoç, diriliş ve medeniyet düşüncesi çerçevesinde Türkiye’yi, İslâm dünyasını ve dünyayı yorumlayan ve belli çevreleri etkilemeye devam eden kayda değer figürlerden biridir. Nedense bir akım olarak anılmayı hak edecek kadar çok farklı ve değişik konulardaki düşüncelerini belirgin kılan Karakoç, süreklilik arz edecek şekilde şiir ve edebiyat eklenli yaklaşımlarıyla daha da önemlisi genel olarak soyut ve slogancı bir çerçevede ele alınıp yorumlanmıştır.² Bu bakımdan düşüncelerinden ayrılamayacak derecede önemli bir yeri bulunan Türkiye hakkındaki somut siyasî tahlilleri üzerinde yeterince durulmamış olması önemli bir eksiklikler. Çünkü edebiyat ve onunla ilişkili kültürel biçimleri yalıtılmış bir estetik alan içinde değil, derin toplumsal süreçlerle ilişkisi içinde ele almak zorunludur. Bu bakımdan, 1950’li yıllardan itibaren Türkiye İslâmcılığının önemli isimlerinden biri olan Necip Fazıl’la birlikte, kimi noktalarda onu sahiplenen kimi noktalarda ise onu aşarak güncellemeye çalışan³- bu

* Bu metin, “27 Mayıs’tan 15 Temmuz’a Darbe Edebiyatı” temasıyla düzenlenen 16.Bursa Edebiyat Günleri’nde aynı başlıkla sunulan tebliğin gözden geçirilmesiyle oluşturulmuştur.

1 Sezai Karakoç, *Sütun Günlük Yazılar II*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2016, s.466.

2 Bu çerçevede bakınız. Turan Karataş, *Doğunun Yedinci Oğlu*, Kaknüs Yayınları, 1998. Münire Kevser Baş, *Diriliş Taşları, Sezai Karakoç’un Düşünce ve Sanatında Temel Kavramlar*, Lotus Yayınları, Ankara, 2008.

3 Sezai Karakoç üzerindeki Necip Fazıl etkisi hatıraları yanında “Büyük Doğu” başlıklı yazısı önemlidir. Bkz. Sezai Karakoç, *Sütun Günlük Yazılar I*, 1975 [Birinci Baskı, 1969], s.165-167 Ay-

çabasıyla benzersiz olan- İslâmcılardan olması nedeniyle şimdiye kadar bu noktadaki çalışmaların belli bir özgül ağırlığının olması icap ederdi.¹

Karakoç'un, gerek dergi gerekse gazete yazılarında dönemin dünya ve Türkiye gerçeklerini yorumlayıp analiz ederek bir gelecek perspektifi oluşturmaya çalıştığı bilinmektedir. Karakoç, Türkiye ile ilgili analizlerinde Tanzimat'tan sonra yaşanan gelişmeleri belli bir süreklilik içerisinde anlamlandırmaktadır. Bu çerçevede ele aldığı konular arasında 27 Mayıs 1960 darbesi başta olmak üzere askeri darbelerin geniş yer tuttuğunu, oluşturduğu epey hacimli külliyata bakıldığında rahatlıkla görme imkânına kavuşuruz. Kendisinin darbeler konusunda öteden beri belli bir istikamet çerçevesinde yorumlarda bulunduğunu ve bu konudaki görüşlerinde ciddi bir farklılığın olmadığını ifade edebiliriz. Zaman içerisinde dönemsel olarak şu ya da bu çevrelerde kabul gören darbeler konusunda birtakım farklı kanaatlerinin varlığı göz ardı edilemeyecek olsa da, değerlendirmelerinde 27 Mayıs 1960'ın tutmuş olduğu merkezi yer son derece barizdir.²

rica bkz. Kurtuluş Kayalı, "Sezai Karakoç'un Düşünceleri Konusunda Bazı Gözlemler Yapmayı Denemek", *Hece*, 2003, sayı:73, s.96.

- 1 Mesela Sezai Karakoç hakkındaki en kapsamlı sayılardan biri olan *Hece* (2003, sayı:73) dergisinde, Karakoç'un Türkiye odaklı değerlendirmeleri, düşünce ortamındaki tartışmalara müdahalesi veya eserlerinden bir kısmının yayımlanmasının bağlamının yeterince dikkate alınmamasından dolayı oldukça soyut değerlendirmelerin yapıldığı görülmektedir.
- 2 Mete Tunçay'ın naklettiğine göre, âlim bir haham "Dipnotlar hazımsızlık işaretidir; konusuna iyice hâkim olan birisi dipnot vermez." demiş. Haklı olabilir mi, bilemiyorum ama *Diriliş* dergisi ele alınırken sık sık dipnot vermemek mümkün değil. Hatta bu bazı durumlarda haddinden fazla uzun da olabilir. *Birikim* dergisinde yayımlanan edebiyat dergileri ve darbeler ilişkisini ele alma iddiasındaki Ferhat Korkmaz- Naman Bakaç imzalı "Bana Darbeni Söyle, Sana Derginin Kim Olduğunu Söyleyeyim (1)" başlıklı yazıda genelde *Diriliş* dergisinin daha genelde ise Sezai Karakoç'un Türkiye'deki darbelerle dair yorum ve analizleri oldukça eksik bir biçimde ele alınmıştır. Zira müellifler, darbeler bağlamında *Diriliş* dergisi ile ilgili yargılarının genelini doğrudan doğruya dergi külliyatına bakarak değil, daha ikincil kaynaklardan hareketle vermişlerdir. Sözgelimi derginin ilk ve ikinci devresi hakkında kurulan şu cümleler: "27 Mayıs darbe öncesine dair toplumsal ve siyasal şartlara yönelik herhangi bir yazı ilk sayıda yer almaz. İkinci sayıdan sonra da dergiyi beraber çıkardığı arkadaşları, 27 Mayıs darbesinden sonra derginin yayımına ara verilmesini istedikleri için, dergi de yayımını sonlandırır. Daha sonra 1966-1967 yılları arasında tekrar yayınlanır ve 12 sayılık bir yayından sonra mali gerekçelerle ve 16.000 lira borç bırakarak tekrar kapanır." *Yeni Şafak* gazetesinin kültür sanat sayfalarından değil, doğrudan doğruya dergi külliyatından hareketle kurulmuş olsaydı, Karakoç'un darbelerle ilgili hem yazdıklarının hem yazamadıklarının bağlamı, dönemler arasındaki farklılıkları vs. başta olmak üzere daha pek çok konu bir miktar da olsa aydınlığa kavuşmuş olacaktı. Çünkü bu darbenin ve sonraki darbelerin oluşturduğu olağanüstü durumun, Karakoç'un hayatı, yargılanması ve dergicilik anlayışı üzerindeki etkilerini ancak dergi sayfalarına bakarak anlayabiliriz. Kabul edilmelidir ki, bu da sadece darbelerin hemen ardından yayımlanan sayılarla veya ikincil kaynakların anonim bilgileriyle kavranabilir bir durum olmaktan hayli uzaktır. Hele hele *İslâmın Dirilişi* kitabının 1967'de toplanmasından dolayı yargılanan ve davası 1970'lerin ilk yarısına kadar devam eden Karakoç'un "öteden beri politik meselelere uzak" olduğunun söylenmesi *Diriliş* dergisinin inşa etmeye çalıştı-

Geçmiş yıllara yakından bakıldığında Sezai Karakoç'un, Türkiye'deki askerî darbeler üzerine düzyazılarında ve hatıralarında süreklilik arz eden birtakım değerlendirmelerde bulunduğu görülür. Haliyle yazdıklarında 27 Mayıs 1960'ın öncesi, sonrası ve kısmen de 12 Mart 1971 Muhtırası konusunda yazdıkları öne çıkmaktadır. 1980'lerin sonundan itibaren yazdıklarındaysa, 12 Eylül askerî darbesini dönemin elitlerinden farklı bir biçimde ele almaya çalıştığı söylenebilir. Bu metinde, Karakoç'un 27 Mayıs 1960,³ 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 askerî darbeleri üzerine gerek siyasî yazılarında gerekse *Diriliş* dergisinde yayımlanan hatıralarından hareketle yapmış olduğu ve belli noktalarda Necip Fazıl'ı akla getiren analizleri genel olarak anlatılacaktır.⁴

Gelgelelim meselenin Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk askerî darbesi olmanın ötesinde oluşturduğu yapı ve ittifaklar sitemiyle uzun yıllar belirleyici olma vasfını koruyan 1960 askerî darbesinin kapsadığı alanın fazlalığından dolayı ağırlıklı olarak bu darbe üzerinde durulduğu göz ardı edilemez. Ayrıca, Karakoç'un askerî darbelerle bakış açısının düşünce yapısı, Türkiye'nin ve İslâm dünyasının gelişim dinamikleriyle şekillendiği dikkate alındığında, yaklaşımlarının bizlere yakın tarih değerlendirmeleri bakımından birtakım ipuçları sunabileceğine dikkat çekilecektir.

ğî siyasî yaklaşımın farklılığın hiç kavranmadığının çok net bir göstergesi olduğu gibi Karakoç'un düşüncelerinin kamusal hale gelmesini sağlayan gazete yazarlığının dikkate alınmadığını göstermektedir. İşte tam bu noktada Peter Sloterdijk, *Derrida, Bir Mısırlı* (Almancadan Çeviren: Tuğçe Ayteş, Monokl Yayınları, İstanbul, 2012) kitabında bir düşünürü hakkını vermenin sadece iki temel yolu olduğundan bahsedişini hatırlamamak olmaz: "Birincisi, yapıtlarını açmak ve onunla, cümlelerinin devamında, argümanlarının akışında ve bölümlerinin mimarisinde karşılaşmak; buna, adaletin biricik olan benzetme olarak yorumlandığı, tekilleştiren okuma biçimi diye bakılabilir... Diğer yol da, metinden bağlama gitmek ve yazarı, onun gerçek anlamına ilişkin bir şeyler açığa vuran meta-kişisel (kişisel-üstü) ufuklarla ilişkili konumlandırmaktır; onun kendi metinine, sözlerinin yankılandığı daha geniş bağlamdan daha az önem atfedilmesi pahasına. Bu yaklaşım, adaletin düşünce sistemleriyle duygudaşlık olarak anlaşıldığı, tekilleştirmeyi bozan bir okuma anlamına gelir." Edebiyat dergilerinin darbeler karşısındaki konumunun mesafeli bir değerlendirmesine pek rastlanmadığı dikkate alınır, Sloterdijk'in, mesafe çağrısının aynı zamanda bir saygı ifadesi olduğu da söylenebilir.

3 Hâlâ kapanmayan bu darbe parantezi Sezai Karakoç'un yazılarının en önemli noktasını teşkil eder.

4 15 Temmuz 2016 darbe girişimi Türkiye'de başka birçok şeyin yanında darbe ve bununla bağlantılı olarak darbe karşıtlığı konusunda önemli bir tartışmanın başlamasına da sebep oldu. Darbeyi kimlerin neden yaptığı, darbenin mağdurlarının ve karşıtların kimler olduğuyla yakından alakalı olan bu siyasî rekabet ve söylem savaşı ciddi sayılabilecek bir tartışmayı başlatmıştır. Bir beka kaygısı ve teyakkuz hali yaratan 15 Temmuz gecesi yaşanan başarısız darbe girişimi üzerine aynı zamanda bir siyasî partinin genel başkanı olan Sezai Karakoç'un açıklama yapmamış olması üzerinde pek durulmadı. Karakoç'un suskun kalmış olması genel tarzıyla bir arada değerlendirilebileceği gibi bu tür olaylarda hemen söz almak istemeyişinden de kaynaklanış olabilir.

Bilindiği gibi Karakoç dergi ve gazetelerde 1940'ların sonundan itibaren edebî metinler yayımladığı kadar siyasî gelişmeleri analiz eden yazılar da kaleme almıştır. Bilinen anlamda bir gazete yazarı olmayan Karakoç, 1960'lı yıllardan itibaren *Yeni İstiklâl*, *Büyük Doğu*, *Hilâl*, *Babıalide Sabah*, *Diriliş* gibi yayın organlarında Türkiye'nin siyasî ve kültürel olaylarını yorumlamıştır. Şurası açıktır ki, kendisinin buralarda yayımlanan siyasî analizlerini okumak aynı zamanda hem darbeleri hem de zihniyetler çatışmasını yeterince açık bir şekilde anlamaya yardımcı olabilir. Hemen ifade edelim ki onun günlük olayları yorumlayan yazıları kendine özgü deyişlerle, benzetmelerle ve mecazlarla dolu olmasıyla benzerlerinden ayrılır. Karşımıza çıkan bu dil onun yazılarının gündemi yorumlayan fakat güncelle teslim olmayan bir boyutunun olmasıyla yakından alakalıdır.

Sebebi her ne olursa olsun geçmişi hatırlama biçimi, tarihle bugün arasında kurulan bağlantının mahiyetini belirleyerek siyasal muhayyilenin ayrılmaz parçaları olarak işlev görür. Sezai Karakoç'un yazılarında karşımıza çıkan yaklaşımlarını bütünleyen hatıraları, *Diriliş* dergisinin haftalık olarak çıkan yedinci döneminde yani Temmuz 1988 - Şubat 1992 arasındaki 133 sayıda yayımlandı ve 1970 yılların ortalarına kadar geldi. Yazarın henüz kitaplaştırmadığı hatıralarını tefrika şeklinde kaleme alması yayımlandığı yıllarda büyük bir merak, ilgi ve hayretle karşılanmıştı. Karakoç, buradaki hatıralarında çocukluğunun erken dönemlerinden ve tahsil devresinden bahsetmenin dışında özellikle Mülkiye'ye girişinden sonraki yılları anlatmasından dolayı hem şiir hem düşünce hem siyaset hem İslâmcılık açısından ilk elden bilgi ve tecrübeler yer vermesinden ötürü dikkatle okundu.⁵ Karakoç, hatıralarında, olaylara ve kişilere eleştirel bir bakışla yaklaşarak, az bilinen olayları açıklayarak hiç bilinmeyenleri gündeme getirerek, yanlış bilinenleri düzelterek daha da önemlisi Türkiye'nin dönüşümü çerçevesinde kendi hayatını anlamlandırması bakımından da bir hatıra yazım tarzı teklif ediyordu aslına bakılırsa. Bu açıdan, Karakoç'un yıllar boyunca kaleme aldığı düzyazıları ve hatıralarındaki amaçlarından birinin, bütüncül bir şekilde dünyadaki ve Türkiye'deki olayları yorumlayarak diriliş düşüncesi bağlamında daha nitelikli oluşlara kapı aralamak olduğu söylenebilir.

Türkiye'de bugünkü manada ilk modern darbe 30 Mayıs 1876'da gerçekleştirilmiş, Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk darbesi ise 27 Mayıs 1960'ta vuku bulmuştu. Geçmişten günümüze darbelerle alakalı olarak, *darbeye*

5 Karakoç'un hatıralarının önemi, eksikleri ve yazma tutumu hakkında önemli bir değerlendirme için bkz. Necmettin Turinay, "Sezai Karakoç'un Öksüz Kitabı Hatıralar", *Hece*, 2003, sayı:73, s.423-434.

giden süreç, darbenin kendisi/günü ve darbe sonrası olmak üzere üç aşamanın olduğu üzerinde durulur.⁶ Karakoç'un yakın dönem siyasî tarihine ilişkin görüşleri ilgilenenler açısından her zaman son derece yapıcı ve verimli okumalara vesile olacak niteliktedir. Bunun birkaç nedeni var; en önemlisi Karakoç'un birçok farklı konuyu genel bir kavrayış çerçevesinde değerlendirmeyi sağlayabilecek zengin bir bakış açısı sunmasıdır. Karakoç'un bu bakış açısını oluşturmasında şüphesiz içinden geldiği fikrî ve siyasî geleneği belli ölçüde yenilemesinin değeri yadsınmaz. Kendisinin Mülkiyeli oluşu, devletin işleyişini bilecek bir eğitime ve tecrübeye sahip oluşu da göz ardı edilemez. Düşünürün oluşumundaki etkiler bağlamında, Türkiye'nin Batılılaşma sürecini tarihsel temelleri zaviyesinden süreklilik ve kopuş noktasından değerlendirmesini de zikretmek gerekir. Bu noktada siyasî tarih odaklı değerlendirmelerinin tarihi arka planı olduğunu ve önemli ölçüde eleştiri içerdiğini söyleyebiliriz. Bunların yakın tarihin eleştirel değerlendirmelerine dâhil edilmesi farklı ele alma biçimlerine kapı aralayabilecektir. Karakoç'un yazılarında darbeler genel olarak bu üç aşama çerçevesinde ele alınır, darbelerin siyasî ve sosyal alanda meydana getirdiği dönüşümler geçmişin olayları ile karşılaştırılarak irdelenir. Hatıraları ise düşüncelerinin insanlar ve olaylar çerçevesindeki tefsiri olarak okunabilir.

"Bazı İhtimallerin Zemininin Kapanışı": 27 Mayıs 1960 Darbesi

Sezai Karakoç, darbelere değindiği hemen tüm yazılarında, 27 Mayıs 1960 darbesini merkezî bir önem atfederek ele alır. Kendisi, darbeler, siyasî partiler, aydınlar, eğitim, basın, gençlik, öğrenci olayları, üniversite, ordu, anayasa, siyaset ve karizma başta olmak üzere değişik konulardaki değerlendirmelerini çoğu zaman 1960 darbesiyle ilişkilendirerek sunmayı önceler. Görece erken tarihli yazılarından itibaren Türkiye şartlarının doğru bir biçimde kavranabilmesi için bu darbenin sebep olduğu ruh uçurumunun farkında olunması gerekliliğini vurgular. Karakoç, kimi zaman hareket olarak da tanımladığı 27 Mayıs İhtilalini Cumhuriyet Türkiye'sinin demokrasi döneminde toplumun gidişini etkileyen, en büyük olaylardan birisi olarak değerlendirir. Bu yüzden "27 Mayıs Hareketi üzerinde ne kadar durulsa değerlidir" der. Özellikle genç nesle, okullarda, televizyonlarda ve basında yakın geçmişin olayları ile ilgili yeni bilgilerin verilmesi gerektiğinin altını çizer. Bununla beraber, verilen yarım yamalak doğru olmayan bilgilerin faydadan çok zararlarının bulunduğu da ilave etme gereksinimi duyar. Ona göre, olayların anlamları bilgisizlik yüzünden kötü

6 Mehmet Ö. Alkan, *Osmanlıdan Günümüze Darbeler*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2017, s. vii.

niyetle saptırıldığı için 27 Mayıs olayının sebepleri üzerinde hassasiyetle durulmasında büyük yarar vardır.

Karakoç, Türkiye’de rejimin demokratikleştirme yönünde evrilmesini mümkün kılan iç ve dış faktörlerle, bu yönelişi zorlaştıran ya da kesintiye uğratan etkenlere değinerek, siyaset sürecinin nasıl işleyip işlemediğini, süreklilik içinde anlamaya çalışır. Haliyle bu dönemi ele alırken önce Batının kendi içinde hesaplaşmasının neticesi olan, İkinci Dünya Savaşı sonucunda oluşan düzenin İslâm âleminin bir dereceye kadar serbest kalmasına zemin hazırlamasına değinir. Bu süreçte, bazı ülkelerin siyasî bağımsızlıklarını kazanmaları sağlanmış bazılarında ise çok partili hayata geçilmesi yönünde karar alınmıştır. Fakat bu süreçte Batı, iplerin kendi elinden kaçmasını istemeyerek kontrolünü bir şekilde sürdürmüştür. Böylece İslâm dünyasının tabii seyri içinde gelişen nitelikli dirilişini sabote ettiğini sanmıştır. İşte bu yüzden 27 Mayıs Hareketi, ancak 1950 sonrasındaki kısmî gelişmelerin engellenmesi, Batının “kendi elimizle kendimize yöneltilmiş sabotajı”, “kendi gelişimimizi durdurma teşebbüsü” olarak ele alındığında gerçek manasıyla kavranabilecektir. Karakoç’a göre bu olay, öylesine dolaylı yollardan hazırlanmıştır ki, çoğu insan bu olayda Batının etkisini küçümseyerek belirsiz kılmaya çalışır. Oysa mesele sanılan aksine tümüyle dünya düzenini ellerinde tutanların tertipleriyle alakalıdır:

“Menderes’in ülkeyi kalkındıran bir lider oluşu, Bağdat Paktını kurdurarak İslâm Birliğinin ilk nüvesini meydana koymuş olması, Kıbrıs üzerindeki hakkımızı gündeme getirişi, bunu sağlarken İstanbul’da cereyan eden 6-7 Eylül olaylarından Batıca sorumlu görülüşü, zaman zaman İslâm’a yakınlığını belli eden söz ve davranışlarının bulunuşu, kapitalist ve komünist cephe tarafından devrilmesine karar verilmesine sebep oldu inancındayım.”⁷

Karakoç, Ortadoğu’daki gelişmeleri de yakından takip etmektedir. Türkiye solunun az gelişmiş ülkelerde ordunun devrimci rol oynayabileceğine dair terk edilmiş Sovyet tezlerinden haberdardır mesela. Kendisi gerek hatıralarında gerekse siyasî analizlerinde, sosyalistlerin orduyu yanlarına alarak devrim stratejisi geliştirmelerini süreklilik arz edecek biçimde eleştirmiştir. Meseleyi İslâm dünyasındaki diğer büyük gelişmelerle birlikte ele almak gerektiğini düşünen Karakoç, bu darbeyi, Bağdat Paktı’na üye ve merkez olan Irak’ta 1958’de yapılan darbeyle, Pakistan’da da ihtilal yapılarak İslâm Anayasası girişiminin akamete uğratılması ve Suriye’de çok sayıda darbenin arka arkaya gelişiyle birlikte değerlendirir. Bu Karakoç’un

7 Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I, Başyazular*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2010[Birinci Basım 1996], s.195. Necip Fazıl’ın Bağdat Paktının önemi ve Adnan Menderes’in tam manasıyla sivil bir lider olarak doğuşu üzerine 18 Mayıs 1956’da yazdığı bir yorum için bkz. *Başmakalelerim 2, Büyük Doğu Yayınları*, 2008 [Birinci Basım, 1995]s.23-24.

dönemin gelişmelerini farklı yayın organlarından takip ettiğini akla getirir. Çünkü o yıllarda, Milli Birlik Komitesi'nin(MBK) iktidarı bırakmaması hatta bir parti kurarak reform programı önermesi gerektiği şeklindeki değerlendirmelere kaynaklık eden örneklerden biri Irak deneyimiydi. Sözgelimi Hikmet Kıvılcımlı, Milli Birlik Komitesi'ne Ortadoğu ülkelerindeki deneyimlere benzer bir biçimde iktidarda kalmalarını öneriyordu.⁸ Türkiye'de yapılan darbeyle birlikte, Afrika'da, Endonezya'da, İran'da birbiri ardına meydana gelen değişimleri İslâm dünyası perspektifiyle ele alır. Ona göre, birbirinin tersi oldukları halde Zülfikar Ali Butto ile Ziyaül Hak'ın öldürülmeleri, aynı Batı tipi suikast ve darbe zincirinin halkalarındandır. Keza Suudi Arabistan Kralı Faysal'ın öldürülüşünü de bu çerçeveye odaklanarak gerekçelendirir. Ona göre, dünya sistemi darbe yaptırmakta son derece mahir ve bu işin tekniğini çok iyi bilmektedir. Zira onlar, olayları iç politikaya bağlayarak kendilerini kamufle ederek, içyapının zaaflarından mükemmel bir şekilde yararlanırlar. Ayrıca gördüğü gerçekleri çoğu defa çok yerinde bir biçimde dile getirirken kullandığı özgün dil, bugün dahi onun analizlerinin ilgiyle ve dikkatle okunabilmesini sağlar niteliktedir. Bu çerçevede 27 Mayıs özelinde şunları ifade eder:

"27 Mayıs İhtilalinin içyapısına gelince; bu ihtilal, ne halkın başkaldırısından doğan bir hareket, ne de işçi ve askerin yaptığı bir ihtilal olup doğrudan, aydınların, tepeden inme, devlete el koyuşları idi. Halkın birtakım şikâyetleri vardı. Enflasyonist baskı başlamıştı. Kalkınma plansızdı. Bazı adaletsizlikler mevcuttu. Demokrasinin işleyişi de kalite açısından fazla iç açıcı görünmüyordu. Ama yine de halkın ve işçinin başkaldırması, ihtilali, isyanı söz konusu olmadı.

Askere gelince; ihtilali asker yapmış görünüyorsa da, işin gerçeği askerin içinde ufak ufak birkaç grup, basın ve muhalefetin kıskırtması sonucu harekete geçmiş, üniversite bunu desteklemiş ve sonunda ordunun adı kullanılarak ihtilal yapılmıştır. Ordunun emir-kumanda zinciri içinde yaptığı bir hareket değildir bu. Ama öyle gösterilmiş, cunta bir ay müddetle ortada görünmemiş, sonunda afişe olmuş, profesörlerin marifeti olarak da Milli Birlik Komitesi adı altında kurumlaşmıştır. Anlaşıyor ki, cunta bile, esas teşekkülünü ihtilalden sonra tamamlamıştır. Fakat sonunda birbirine düşmüşlerdir cuntacılar. Bu da milletin onlardan kurtulması için bir imkân olmuştur.

27 Mayıs hareketi, çağdaş anlamda bir geriye dönüş, Tek Parti nostaljisinin eseri, esas anlamda ise, tarihimizin yıkılış dönemeçlerinden biri olan bir klik hareketidir. Son otuz yıllık tarihimizin olumsuzluklarına hazır bir gerekçe ve temel teşkil etmiştir. Ama Allah'ın bir lütfü olarak, milletin şuuru da, ona bir tepki gibi uyanma yönünde kamçılanmıştır."⁹

8 Özgür Mutlu Ulus, *Türkiye'de Sol ve Ordu (1960-1971)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016, s.365.

9 Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I*, Başyazılar, s.197.

Hayatının belli dönemi bilfiil darbe süreciyle belirlenen Sezai Karakoç, 1960 yılının Ocak, Şubat ve Mart aylarını *Diriliş*'i aylık bir dergi olarak çıkarmayı düşünme, karar verme ve hazırlıklarını yapmakla geçirir. Bu aylar, siyasî havanın bulanması, kavganın kızışması ve memleketin nereye gittiğini belli etmesi açısından da önemlidir. Müesses nizamın safındaki basın, genel olarak Demokrat Parti(DP) iktidarını yıkmaya karar vermişçesine her gün hücum halindedir. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) lideri İsmet İnönü'nün başını çektiği muhalefet ve gençlik harekete geçmiş, basın ise, Necip Fazıl'ın öteden beri yaptığı basın analizlerini doğrularcasına, İnönü'nün gerek Meclis'te yaptığı konuşmalarda gerekse başka mahfillerde yaptıklarını sert bir biçimde sunarak, söz konusu konuşmaların adeta bir darbe çağrısı olarak sunumuna ve anlaşılmasına katkı yapmıştır. İşte böyle bir ortamda düşüncede bir tazelenme ve yenilenme arayışının neticesi olarak *Diriliş* 27 Mayıs 1960 müdahalesinden hemen önce yayın hayatına başlamış fakat derginin bu dönemi, darbenin de etkisiyle sadece iki sayılık bir ömre sahip olmuştur. Bu dönemde, Ankara'da Yeğenbey Vergi Dairesinde gelirler kontrolörü olarak çalışan Karakoç, derginin üçüncü sayısını hazırlamış İstanbul'da serbest çalışmaya başlayan arkadaşı yayıncı İhsan Babalı'ya bir mektup yazıp, "Dergiyi göndereyim mi?" diye sormuştur. Ancak Babalı'dan gelen cevap darbe ortamında dergiyi çıkartmaya devam etmenin doğru olmayacağı yönündedir. Dergiler açısından bu dönemde dikkat çeken bir husus da *Büyük Doğu* dergisinin de "kendi kendisini susturarak" yayın hayatından çekilmiş olmasıdır.

Sezai Karakoç, hatıralarında siyasî havanın gittikçe karardığı 27 Mayıs darbesine giden sürece de oldukça geniş bir biçimde yer verir. Tabii onun hatıralarını düşünce yazılarından ayırarak ele alamayız. Keza o İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan uluslararası düzenin bir şekilde Türkiye'yi de etkisi altına aldığını bundan dolayı 1950-1960 arası dönemde, müsamahasız kapalı devrim tipinden daha yumuşak bir batıcılık tipine geçiş için birtakım teşebbüslerin söz konusu olduğu fakat bu sürecin 1960 darbesiyle tasfiye edildiği kanaatindedir.¹⁰ 1960 sonrasında yine kapalı devrimcilik denemesine girişilmişse de, dünya şartlarının çok değişmiş olmasından ve dünyayı saran doktrin savaşından dolayı asker geri çekilerek yerini sola bırakmıştır. Dolayısıyla 1960 sonrasında, her türlü imkânsızlık içerisinde genel olarak sola ilişkin olarak yapılan İslâmcı, milliyetçi eleştirileri

10 1950 ile 1960 arası siyasî ve sosyal gelişmeler için bkz. Tanel Demirel, *Türkiye'nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011.

dönemin gerçeklikleri üzerinden okuyup anlamlandırmaya çalışır.¹¹ Bunu en açık bir şekilde şu satırlarda buluyoruz:

“Nasıl Meşrutiyet ve Cumhuriyet inkılâbı halkta Sultan Hamid dönemine özlem uyandırmışsa, 27 Mayıs Devrimi denen bu hareket de, kısa zamanda, ekonomik açıdan da, Menderes Devri denen Cumhuriyet sonrası ilk çok partili dönemi mumla aratmaya başladı. Aydın kadro, bu kez de sosyalizmi mucize bir ilaç gibi, yeni devrimin özü olmak üzere benimsemeye çağrıldı. Bu çalkantılar içinde yeniden çok partili döneme geçildi. Halk fırsat bulur bulmaz, Tek Parti özlemcilerini, seçim alanında, tasfiye etti. 50-60 arası muhafazakâr-liberal görünümlü partinin devamı olan partiyi iktidara getirdi. Her şey sanki yeniden başladı. Toplumumuzda bir tekrarlar dönemi açıldı. Yeni yönetim yine tüm aydınıyla, halk tabakasıyla milleti köklü bir yeniden yapılanmaya gitmekte yetersiz kaldı. Yeniden tek parti süreği olan çevreler harekete geçti. Öğrenci ayaklanmaları baş gösterdi. Ek olarak soygun ve saldırı hareketleri görüldü. Nisbî sisteme rağmen iki kez üst üste büyük bir çoğunlukla seçimi kazanan iktidar, askerî bir hareketle devrildi. Tanzimat, Meşrutiyet, Cumhuriyet, 1960 Devrimi Hareketlerinde olduğu gibi yine sivil ve asker karması bir azınlık kadrosu, hep o bir türlü asker karması bir azınlık kadrosu, hep o bir türlü yapıldığına inanılmayan reformları gerçekleştirmek iddiasıyla ortaya atıldı. Tabii ki, bu da yine köklü bir düşünce geçmişine sahip olmadığından ve millet desteğinden tamamen mahrum bulunduğundan, kısa zamanda silinmek zorunda kaldı. Tam bir anarşi ve terör devri açıldı. Kısa ömürlü koalisyonlar, çok parçalı içten ve dıştan desteklemeli hükümetler, devletin, varlığıyla yokluğunu bir hale getirdi. Üniversiteler, anarşi yuvası haline geldi. Çoğu zaman kapalı kaldılar. Zaten yetersiz olan ilmî çalışma hayatı, büsbütün söndü. Grevler, boykotlar, yokluklar, ekonomik hayatı da büyük çapta baltaladı. Halk sokağa çıkamaz hale geldi. Öldürülenlerin çoğunun katilleri meçhul kaldı. Anadolu'nun birçok şehrinde günlerce süren yakıp yıkmalar, adam öldürmeler görüldü.

Nihayet bu dönemde bir askeri darbeyle sona erdirildi. Her şey yeniden düzenlenmek istendi. Yeni bir anayasa yapıldı ve yeni bir düzen kuruldu. Ancak her harekette olduğu gibi bu harekette de eylem ve eylemci, düşünce ve düşünürden önce geldi. Hatta adeta bütün anarşi ve terörden, düşünceler, özgürlükler, çok partililik, nisbî seçim sistemi, koalisyonlar sorumlu görüldü. Yeni düzen, bütün bunlara karşı bir tepki düzeni olarak gerçekleştirilmek istendi.(...) Tanzimat'tan bu yana hep aynı med ve cezri yaşadığı toplum. Kısa süreli aşırı serbestliğin doğurduğu anarşi ve terörün arkasından uzun süreli baskı dönemleri geldi. Ancak o da, gün gelince çöktü, bir yenisi zuhur etti. O kadar ki son kırk yılda dört dönem yaşayan toplumda, on yılda bir, bir hareket olacağı inancı doğdu.

11 Sezai Karakoç, *Sütun 1*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 1975,[Birinci Basım, 1969], s.327-328.

Bu inançlardır ki, şimdi yine bazı çevreler yeni bir hareketin özlemi içinde yeni bir devrimin hazırlığına girmiş gözüküyor. Klasik askerî darbelerin itibarını fazla yitirdiğini gören bu çevreler, işi daha geniş tutup, sözde bir aydın başkaldırısı tertipleme niyetinde gözüküyorlar. Mevcut iktidar, 50'li, 60'lı, 70'li yıllardaki seveleri gibi, yarım yamalak, alacalı bulacalı görünümüyle böyle bir niyetin yeşerip filizlenmesine, ne yazık ki, bir ortam hazırlanmış durumdadır. Toplumun yüzyıllardır beklediği kararlı, köklü, gerçek millet devrimini yapamayan bu iktidarlar, halkın seçimiyle gelmelerine rağmen, giderken sahipsiz kalma bahtsızlığını yaşamaktan kendilerini alamıyor ve bu trajik sonun sebebinin bile görememenin şaşkınlığı içinde sahenen çekiliyorlar."¹²

Aydınlar, Matbuat ve Darbeler

Karakoç, Demokrat Parti'nin, ne kadar gayret ederse etsin kendisini se-raplardan hakikate döndürecek bir yeni aydın kadrosu yetiştiremediği için siyasî arenada retorik düzeyde gerçekleştirdiklerini fikrî sahada yapamadığı kanaatinde-dir.¹³ Oysa Türkiye'de dönüşüm meydana getirmekle fikrî kadrolar arasında kuvvetli bir bağ mevcuttur. Bu yaklaşım aslında Necip Fazıl'ın gazete ve dergi yazılarıyla hatırat metinlerinde sıklıkla üzerinde durduğu konulardandır. Buna mukabil, CHP halkın kendilerine soğuk olmasına karşın, 1950-1960 arasında gençliği tahrik etmeyi başarır. Özellikle 1955 kriziyle bağlantılı olan enflasyondan dolayı halkın bir kısmı DP'den uzaklaşır. Kamudaki görevinden dolayı yurdun dört bir tarafına değişik vesilelerle gitme imkânı bulan Karakoç, doğuda ağaların önemli bir kısmının CHP'li olduğundan onlara bağlı köylerin öteden beri bu partiye oy verdikleri kanaatinde-dir. Aydınların ise basın aracılığıyla iyiden iyiye CHP ile kenetlenmesi adeta 1960 sonrasının kurucu zeminini oluşturacaktır.

Bu noktada Karakoç'un analizlerinde ortaya çıkan diğer bir durum da aydınlarla darbe süreci arasındaki güçlü ilişkiydi. Karakoç, basında köşesi bulunan aydınların darbe süreçlerinde oynadığı rolü, 1960'lardan 1990'lara kadar pek çok defa vurgulamıştır. Aydınların özellikle gazete ve dergilerde yazıları yayımlananların doğrudan doğruya CHP politikaları ve tercihleriyle bir araya geldiğini iddia ediyordu. Devrin yönetiminin uygulamalarının muhalefet cephesini nasıl kenetlediğini anlamak bakımından hatıralarındaki şu satırlar dikkat çekicidir:

12 Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II, Başyazılar*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2011[Birinci Basım 1996], s.193-196.

13 Karakoç'un bu partinin kuşatıcı bir ideoloji ortaya koyamayıp, CHP ideolojisine bütünüyle zıt bir dünya görüşü geliştirememiş oluşu noktasındaki eleştirileri Necip Fazıl'ı akla getirir.

"Aydın kesim, sürekli basın bombardımanı vasıtasıyla iyiden iyiye Halk Partisiyle kenetlenmeye başlamıştı. Sıkıyönetimin gazeteleri kapatması, sansür uygulayıp gazetelerin boydan boya boş sütunlarla çıkmasına sebep olması, kulaktan kulağa fısıldan şeyler, iyiden iyiye ortalığı karıştırıyordu. İnönü'nün damadı Metin Toker, dergisi *Akis*'te sınır tanımaz şekilde, aleyhine veryansın ediyordu Menderes'in. Fısıltı gazetesi adı verilen, kulaktan kulağa söylenen hikâyeler ve rivayetler ise DP ileri gelenleri için korkunç bir tasvir mahiyetinde idi. Bu isnat kampanyasını, öyle anlaşıyordu ki alttan alta idare ediyordu."¹⁴

Karakoç, başka yazılarında da aydınlara ve fikir sahiplerine görece önemli bir rol atfederek ve Türkiye'de köklü değişimlerin ancak bu alanda bir şeyler yaparak kadro oluşturmakla mümkün olacağını ifade eder. Örneğin 27 Mayıs Darbesi öncesinde basının darbe sürecinde oynadığı kışkırtıcı rolle yakından ilgilenmiştir. Olaylar o hale gelmiştir ki, iktidar hangi tedbiri alırsa alsın sular bir türlü durulamayacak ölçüde büyütülerek ciddi bir kalkışma zemini oluşturmuştur. Sözgelimi, 1960 Nisan ayında öğrenciler akşam saat beşte Kızılay Meydanı'nda toplanarak yürüyüş yapmaya başlarlar. Adeta bu saate meydan mahşer yerini andıran bir görüme bürünür. Zira o saatte esasen bir memur kenti olan Ankara gerçek yüzünü gösterir, memurlar dairelerinden çıkarlar ve oluk oluk bulvara akarlar. Her gün o saatte orada buluşulacağı bilindiğinden günden güne toplanma artar. Karakoç, Mülkiyeliler Birliği'nde bir grup öğrencinin, başlarında keman çalan idareci sınıfından biriyle Gazi Osman Paşa marşını mızıka ile çalarak Yenişehir'e çıktıklarını anlatır. Gösteriler esnasında iktidar partisi temsilcileri gelseler dahi büyük bir nefretle karşılanır. Askerler sıkıyönetimden dolayı, öğrencileri toplasalar da hemen salıverir fakat öğrencilerin askerlerce bilinmeyen bir yere götürülerek, kayboldukları şeklindeki rivayetler alttan alta basın tarafından yayılır ve kamuoyu durmaksızın köpürtülmektedir. Öyle ki, bu süreçte birçok öğrencinin kıyma makinesinde yok edildiği şayiye yayılır ve DP iktidarının meşruiyeti önemli ölçüde zedelenir.¹⁵

Türkiye'de ordunun ve gençliğin devrimcilik bakımından birbirinden ayrılmaz olduğunu savunan sol yaklaşımları pratiğe aktarıncasına 1960 yılı Mayıs ayının başında Kızılay'da gençlik 555 K gösterisini yapar.¹⁶ Nitekim Karakoç'un arkadaşı Cemal Süreya "555 K" başlıklı bir şiir yazacaktır.¹⁷ Bu durumu hatıralarında şöyle anlatır:

14 Sezai Karakoç, "Hâtıralar LXXXV Ankara-Van", *Diriliş*, 1990, Dönem:7, sayı:85, s.7.

15 Sezai Karakoç, "Hâtıralar LXXXV Ankara-Van", *Diriliş*, 1990, Dönem:7, sayı:85, s.7.

16 Beşinci ayın beşinci günü saat beşte anlamına geliyordu bu parola.

17 "555K" adlı şiirin *Papirüs* dergisinin, Ağustos 1960 tarihli sayısında neşredildiğini ve şiirini Cemal Süreya'nın kitaplarına almadığını belirtmemiz lazım. Sezai Karakoç'un naklettiğine göre şiir 27 Mayıs darbesinden evvel yazılmış, talebeler arasında elden ele dolaşmış. Şiir okunduğu

“Her akşam Kızılay’da bu itişip kakışmalar olurken gece sokağa çıkma yaşağı da sürüyordu. Bir gün, menderes, akşam vakti, Kızılay’a geliyor ve doğrudan talebenin arasına girip sert bir şekilde onlardan ne istediklerini soruyor. Görevliler, zor bela Menderes’i ikna edip otomobiline bindirip oradan uzaklaştırıyorlar. Sonradan bu olay da tersine çevrilip, öğrencilerin Menderes’in yakasına yapıştığı şekline dönüştürülmüş, bir politikacı için de yıllar yılı bir kahramanlık öyküsü gibi anlatılıp durmuştu. Neyse ki geçenlerde bu politikacı Menderes’in yakasına yapışmadığını mecliste açıkladı da gerçek ortaya çıktı.”¹⁸

1957 yılından itibaren sürdürülen darbe hazırlıklarının bir parçası olarak Mayıs ayında, sokaktaki hareketlilik iyice artmıştır. Üniversitedeki akademik kadronun belli ölçüde darbe teşebbüsünün bir parçası olmasından dolayı, öğrenci olayları daha hızlı bir şekilde yayılmıştır. Esasında mevcut iktidarın devrilmesini hedefleyen öğrenci olayları noktasında, CHP, üniversite, öğrenci gençlik ve ordunun birleşmesi söz konusu olmuştur.¹⁹

Karakoç, hatıralarında, Harbiyeliler Kızılay’a kadar yürürken Hukuk Fakültesi öğrencilerini dağıtmak için askerın havaya ateş açmak zorunda kaldığını anlatır. Ona göre Harbiyelilerin yürümesi başlı başına anlam ifade etmekte olup ordu ile muhalefet cephesinin iç içe geçtiğinin bariz bir göstergesidir. Karakoç, bu esnada Demokrat Parti ileri gelenlerinden birinin Necip Fazıl’a ne yapılması gerektiğini sorduğunu aktarır. Buna göre, Necip Fazıl, hepsinin kaydının silinip askerlikten atılmasını, fakat hemen akabinde de hükümet erkânının bir uçağı atlayarak yurt dışına gitmesinin gayet yerinde bir tavır olacağını söyler.²⁰ Adnan Menderes de değişik kişilere fikirlerini sorar ki bunlardan biri muhafazakâr çevrelerde oldukça itibarlı bir konuma sahip olan Ali Fuat Başgil’dir. Yaşanan olayların nereye gittiğinin farkında olan Başgil, Menderes’e başbakanlıktan istifa etmesini ve mümkünse Halk Partisiyle bir koalisyona gidilmesini önerir. Menderes ise, “Hocam! Siz üniversiteden geliyorsunuz. Olayların içinde olduğunuzdan tesir altında konuşuyorsunuz. Halk bu olayları tasvip etmiyor, İzmir

zaman, 27 Mayıs’a giden vitiredeki, çoğı CHP’li üniversite gençliğinin dünyasına hitap ettiği belli oluyor. “Hırsızlar, yüzde oncular, kumar erleri” mısraındaki yüzde oncu ile kast edilenin Fatin Rüştü Zorlu olduğunu biliyoruz. Hazine, o dönemde dışişleri bakanlığına bağı olduğu için bakan Zorlu’nun ihalelerden “yüzde on” komisyon aldığı iddia ediliyordu. Cemal Süreya’nın bu şiiri, 27 Mayıs’ı selamlayan insanların hislerine karşılık olarak yazılmış görünüyor.

18 Sezai Karakoç, “Hâtıralar LXXXV Ankara-Van”, *Diriliş*, 1990, Dönem:7, sayı:85, s.8.

19 Kurtuluş Kayalı, *Ordu ve Siyaset 27 Mayıs- 12 Mart*, İletişim Yayınları, 2009 [Birinci Basım 1994] İstanbul, s.63-64.

20 27 Mayıs darbesinden bir yıl önce Necip Fazıl, 29 Mayıs 1959’da kaleme aldığı bir yazıda, Demokrat Partinin 1950’de yapmadığı işi 1960’ta yapmayı, birtakım palyatif tedbirlerle vaziyeti idare etmeye başladığında devrilmekten kurtulamayacağını yazmıştır. Bkz. *Başmakalelerim 2*, Büyük Doğı Yayınları, 2008 [Birinci Basım, 1995]s.97-99.

Cumhuriyet Meydanı'nda üç yüz bin kişi karşıladı beni" deyince, Ali Fuat Başgil, "Siz halka bakmayınız, durum ciddidir. Ben askerle talebenin kucaklaştığını gördüm" diyerek istifanın gerekli olduğunda ısrarcı olur. Buna karşın Menderes, istifa etse de durumun değişmeyeceği kanaatindedir. Her ne kadar kendisi bu görüşte olsa da o dönemde sıklıkla dile getirilen bu teklifleri dikkate alarak birkaç defa istifa etmişse de, Celal Bayar bunu kabul etmemiştir. Aslında bu durum bile, 27 Mayıs'tan önce hükümetin değişmesi ve seçimin garanti altına alınması halinde dahi sonucun değişmeyeceğinin farkına varıldığını göstermektedir. Karakoç, hatıralarında darbe sürecinin nasıl çalışıldığının özlü bir biçimde tasvir etmiştir:

"Eğer Menderes, Başgil'in tavsiyesine uyarak istifa etseydi yine de ihtilâl olacaktı. Halk Partililer vaz geçmezlerdi ihtilâlden. Hatta ihtilâli daha kolaylıkla yaparlardı. Ama yine de Menderes istifa etseydi, ihtilâlciler daha suçlu görülürlerdi. Bu bakımdan bir faydası olurdu.

Menderes, Celal Bayar'ın sert davranma ve bazılarının yumuşama öğütleri arasında mütereddit kalmıştı. Kıştan beri bir çare arıyor ve herkese danışıyor, fakat kararlı bir girişimde bulunamıyordu."²¹

Sezai Karakoç'un yukarıda ana hatlarıyla aktardığı olaylar, konuşmalar ve tavsiyeler Necip Fazıl'ın darbe arifesinde Ankara'da yaşananlar bahsinde anlattıklarıyla büyük ölçüde örtüşür. Adnan Menderes'e "Ya ol, ya öl" diyen Necip Fazıl, Başgil'in tavsiyelerini çareyi pasif tedbirlerde arayanların kârı şeklinde nitelendirir.²² Karakoç'un askerliğinin devam ettiği sırada Türkiye, 27 Mayıs darbesini bütün şiddeti ve hatta dehşetiyle yaşamaktadır. Darbe ilk yapıldığında cuntacılar kendilerini bir ay saklamak zorunda kalacaktır. Şayet bir karşı hareket olsaydı Cemal Gürsel ve Alparslan Türkeş evvel emirde okkanın altına gidecek isimlerdir. Fakat karşı hareket olmadığı için, cuntacılar birer birer ortaya çıkarlar. 27 Mayıs sürecinde Ali Fuat Başgil'in cumhurbaşkanı olup olamayacağına dair tartışmalar da sonraki yılların en önemli konuları arasında yer alır. Karakoç, Başgil'in izlendiği ve tehdit edildiğinden cumhurbaşkanı olmasının mümkün olmadığı kanaatindedir. Nitekim Başgil'in, tüm tehditlere aldırılmayarak Meclis'e gidişi fakat adaylığını koymayışı bunu doğrulamaktadır. Darbe öncesinde Menderes'e yapmış olduğu tavsiyeleri tasvip etmeyen Necip Fazıl, Başgil'in ihtilâl sonrasındaki asil tavrı nokta-i nazarından kahramanlaştığını belirtme gereği duyar. Karakoç, darbecilerin Anayasayı hazırlayıp halkoyuna sundukları dönemde askerdir. O dönemde yaşananları şöyle anlatır:

21 Sezai Karakoç, "Hâtıralar LXXXV Ankara-Van", *Diriliş*, 1990, Dönem:7, sayı:85, s.7.

22 Necip Fazıl, *Benim Gözümde Menderes*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2011, [Birinci Basım, 1970]s. 433-435.

“Yine bu 1961 yılındadır ki bir Anayasa hazırlandı ve halkoyuna sunuldu. Anayasa'nın hazırlanmasında en büyük rolü, Turhan Feyzioğlu üstlenmişti. Teorik olarak iyi bir Anayasa gibi görünüyordu. Çift meclis, nisbi sistem, Anayasa Mahkemesi ve planlama gibi demokratik müesseseleri getirmişti. Üniversite ve Anayasal kuruluşların özerkliğini de. Fakat ne yazık ki, bizde nice teoride güzel olan iş, pratikte yozlaştırılmaktadır. Bu, Anayasa işi de böyle oldu. Özerk kurumların başkanlarını o günün başbakanı İsmet İnönü tayin etti. Sonradan Adalet Partisi iktidara geldi ise de bunları değiştiremediğinden ve onlar da söz dinlemediğinden devlet yönetiminde iki başlılık doğdu. DP devrinde zihniyet sebebiyle olan iki başlılık bu kez Anayasa'nın verdiği yetkiyle güçlenmişti. Ama işin esasına bakılırsa teorikman doğru olan bu kurumlaşma, pratikte art niyetlerle çığırından çıkarılmıştı.”²³

27 Mayıs Askerî Darbesinin gerçekleştiğini askerdeyken öğrenen Karakoç, bütün gelişmeleri yakından takip eder. Demokrat Partili olmadığı ve partinin birçok yanını beğenmediği halde her sabah uyandığında 27 Mayısçıların devrildiğini görmek arzusunu hatta ihtiyacını duyduğunu belirtme gereği duymaktadır. Ona göre, Türkiye’de mühim yıkılışlardan birini gerçekleştiren 27 Mayısçılarla, Meşrutiyet ve erken dönem Cumhuriyet devrimleri arasında bağ kurmamak imkânsızdır. Yıkımın süreklilik arz ederek başka yıkımlara sebep olmasından dolayı, karşı bir devrimin yapılıp cuntacıların gittiğini görme ihtiyacı Karakoç’ta birkaç ay devam eder fakat sonra bu sürece alışmak zorunda kalır.²⁴

Yıkımın Süreklilik Kazanışının Sebepleri

Necip Fazıl, 10 Ocak 1962 tarihli bir yazısında “1960 yılının 27 Mayısında bir yel esti. Nasıl bir yel? Hangi iklim değişikliğinden doğar, hangi dağdan kopup gelir, nerelerden hız alır ve nereye doğru eser?” diye sorar. Bu yelin, kirli çamaşır sepetimizdeki eşyayı hallaç pamuğu gibi savurarak meydan yerine serdiğini ve kesinlikle ihtilal ya da inkılap olmadığında ısrar eder. Ona göre, 27 Mayıs Hareketi, CHP bayırından yuvarlanıp gelip DP rampasında takla ata ata giden ruh ve ahlak çöküntümüzün her sahada ifşa edicisi olur. Üstelik bunları hadiselere 27 Mayıs Hareketinin kıymet hükümleri zaviyesinden bakmayan bir muharrir olarak söyleme gereği duyar. Bu hareketle ortaya çıkanların, yüreksizlik, fikir yokluğu, gerçeklik kaybı ve bilgisizlik halini ifade eden bir “kimya kâğıdı” olduğunu hatırlatır. Cumhuriyet Halk Partisi’nden gelip, Demokrat Parti’de devam eden ruh ve ahlak çöküntüsünün şimdi heyelan devrine girdiğimizi bu bakımdan bu hareketin

23 Sezai Karakoç, “Hâtıralar LXXXVIII Ağrı(Karaköse)- Yedeksubay Kıta Hizmeti”, *Diriliş*, 7. Dönem, sayı: 88-99, 1990, s.10.

24 Sezai Karakoç, “Hâtıralar LXXXV Ankara-Van”, *Diriliş*, 1990, Dönem:7, sayı:85, s.10.

şifa yolunda bir ameliyat olduğunu, bundan dolayı şifa ihtiyacını keskin bir biçimde belirten ameliyata minnettar dahi olabileceğimizi hatırlatır.²⁵

Benzer biçimde Karakoç, 27 Mayıs darbesi ile sonuçlanan 1950-1960 dönemi siyasî gelişmelerini geniş bir çerçeveden incelemeye ve Cumhuriyet döneminin bir kritiğini yapmaya çalışır. Buna göre halk, Demokrat Parti'yi 1950'de Cumhuriyet Halk Partisi'ne son versin diye seçtiği halde, DP günden güne iktidardan düşürdüğü bu partiyi güçlendirmiş 1957 sonrasında muhalefet katına yükseltmiştir. Oysa DP'nin, CHP'nin basit ıslahatçı bir şubesi olmaktan çıkıp onu tam manasıyla ve kökten aykırı bir dünya görüşüne sahip olacak bir niteliğe sahip olması gerekirdi. 27 Mayıs darbesini sahip olduğu dünya görüşü ve fikriyat bakımından yorumlayan Karakoç, bu hareketin kendilerine inanç bakımından yeterli bir şey verilmeyen insanların neler yapabileceğini açıkça gösterdiği kanaatinde. Gençlik yeni bir inanç mayalanmasına tâbi tutulmalıyken resmî eğitim ve öğretim Tek Parti devrinin kısır ve tekdüze ve öze dayanmayan slogancılığıyla sürüp gitmiştir. CHP ve darbeciler karşısında her şeye rağmen DP'yi savunan Karakoç'un, bu partiye dönük eleştirilerinin belli noktalarda Necip Fazıl'la örtüştüğü göz ardı edilmemelidir. Nitekim Necip Fazıl, bir metninde ruhî ve toplumsal planda yapması gerekenleri yapamayan DP'nin, 1960 gece baskınıyla yerle bir olmaktan kurtulamadığını dile getirecektir.²⁶ Karakoç, 1970'lerde baş gösteren toplumu, kasıp kavuran anarşi ve terör devrini, 27 Mayıs'ın açtığı "ruh uçurumunun karayemişi" olduğunu şöyle ifade etmiştir:

"Tarihimizde 27 Mayıs benzeri hareketler olmuştur; fakat her hareket daha sonraki bir karşı koyuşla tasfiye edilmiş, isyancılar cezalandırılmış ya da şu veya bu şekilde cezalarını çekmişlerdir. Ama 27 Mayısçılar cezalandırılmak şöyle dursun, her zaman yönetimlerce el üstünde tutulmuşlar, mükâfat üstüne mükâfata konmuşlar, arka plandan ülkeyi yönetmişlerdir. İşte bu sebeple illegal hareketler yüz bulmuştur. Nasıl olsa başkaldırı cezalandırılmayıp, mükâfatlandırılıyor diye düşünerek olumsuz hareketlere girişenler için tam bir teşvik edici örnektir 27 Mayıs Hareketi. 12 Mart hareketi olsun, daha sonraki anarşi ve terör hareketleri olsun, hatta bugün zaman zaman birtakım girişimleri görülen terörist davranışları olsun, 27 Mayıs'ın ceza yerine mükâfatla karşılanmasından cesaret almış hareketlerdir diyebiliriz. Terörün kökünün kurutulması için hiç olmazsa manen 27 Mayıs hareketinden hesap sorulmalı, o hareketin hesabı görülmelidir. Bu olmadıkça terörün durmasını ummak bir hayal, boş bir seraptır."²⁷

25 Necip Fazıl, *Başmakalelerim* 2, s.161-162.

26 Necip Fazıl, *Rapor 7/8*, Büyük Doğu Yayınları, 2009[Birinci Basım 1980], İstanbul, s.42.

27 Sezai Karakoç, "Hâtıralar XC Ağrı(Karaköse)- Yedeksubay Kıta Hizmeti-İstanbul", *Diriliş*, 1990, 7. Dönem, sayı: 91, s.8.

Türkiye’de çok partili hayata geçiş yıllarının aynı zamanda basın da canlanması, renklenmesi ve çoğalması anlamına geldiği bilinmelidir. 1945’ten 1950’ye uzanan zaman diliminde, türlü türlü düşünceleri yayan birçok dergi yayımlanır. 1960 darbesinde aydınların ve gazetecilerin oynadığı rolün farkında olan Karakoç, sonraki yıllarda sosyalist ve komünist olarak anılan isimlerin önemli bir kısmını 1945 sonrası dönemdeki yayınların yetiştirdiği kanaatindedir. Gelgelelim halkın ana eğiliminin temsilcisi olma iddiasındaki DP’yi düşünce açısından temsil edecek kayda değer bir isim yoktur. Sadece bir iki yazarın kendiliğinden bu partiyi desteklemesi yeterli olmaz. Bu sebeple Karakoç, Burhan Belge, Mümtaz Faik Fenik gibi birkaç gazetecinin koca bir partinin düşünür kadrosunu oluşturmamasından daha trajik bir şey olamayacağı kanaatini serdeder. Hem ayrıca Menderes’in kişisel eğilimleri dışında DP ileri gelenlerinin çoğunun böyle bir gereksinimleri bile yoktur.²⁸ İşte böylesi bir ortamda basın muhalefetle birleşerek ona yalan yanlış haberlerle destek sunarak adeta iktidarı yıkmak için elinden geleni ardına koymaz. Öyle ki Ahmet Emin Yalman, Hüseyin Cahit Yalçın gibi başyazarlar tam manasıyla hücumu geçer. İsmet İnönü’nün Meclis’i kızıştırmak için elinden geleni yaptığı esnada Demokrat Parti milletvekilleri kaygılı bir telaş içerisinde. Karakoç, hemen bunun akabinde başlayan öğrenci ayaklanmalarını ve sıkıyönetim ilanını dahası Ankara’da akşam sokağa çıkma yasağı ilan edilmesini birbiriyle bağlantılı gelişmeler olarak ele alır. Kendisi bu yıllarda, Ankara’da olduğunda vakit buldukça Mülkiyeliler Birliğine uğrar, arkadaşlarıyla biraz oturur sonra o zamanın iki iyi otelinden biri olan Cihan Palas’a gider. Dönemin gelişmelerini hatıralarındaki şu satırlarda bulmak mümkündür:

“İktidar, gereksiz sokağa çıkma yasağını uygulamakla yetinmedi. Halk evine kapanmışken, Menderes her gece radyodan halka seslenmede yarar gördü. Ancak bu yarar değil zarar verdi kendilerine. Halk hem içeri hapsedildiği hem de yetmezmiş gibi bir de kendine nutuk çekildiği, propaganda yapıldığı kanaatine vardı ki, haksız değildi. Bu DP’nin aleyhine oldu. Bir de Meclis’te Tahkikat Komisyonu kurularak muhalefet sorguya çekilince gerginlik daha da fazlaştı.”²⁹

Hatıralarını kronolojik bir akışla yazmaya gayret eden Karakoç, darbeye yol açan sebepler bahsinde kimi zaman 1950’lerin başlarına uzanan birtakım değerlendirmelerde bulunur. Karakoç, aslında şunun farkındadır, her ne kadar 1950 senesinde iktidar değişmiş, ahali hiçbir düşünce sistemi tarafından kontrol edilmeyen bir muhafazakârlık hareketini doğurma heyecamı içinde alt seviyede bir dine dönüş sürecini yaşıyor olsa da aydın

28 Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I*, Başyazılar, s.162-163.

29 Sezai Karakoç, “Hatıralar LXXXV Ankara-Van”, *Diriliş*,

tabakalarına hâkim olan zihniyet ise aynı kalmıştır. Aydın kadro, ekseriyetle Tek Parti devri ideolojisinin seçimlerdeki yenilgisini hazmedemeyen bir hınç içinde gergin bir psikolojiye şartlanmış durumdadır. Okul başta olmak üzere önemli kurumlar, CHP ideolojisi doğrultusunda yeni yetişen nesli yoğurmaya devam etmektedir. Basın, okul, bürokrasi ve muhalefet tamamen eski düzenin yani Tek Parti döneminin zihniyeti içinde adeta yeni yönetimi köşeye sıkıştırmış vaziyettedir.³⁰ Gençlik, CHP devrinin yerleşik tutumunu güçlendiren aynı sloganlarla yetiştirilmiş olduğunu pratik bir biçimde ortaya koymaktadır. Sezai Karakoç, bu noktadan sonra Demokrat Parti özellikle de Adnan Menderes'in halkla temasından kaynaklanan birtakım açıklamalarını önemseyerek oldukça iyimser çıkarımlarda bulunur. Buna göre Menderes, erken Cumhuriyet devri uygulayıcılarının karakterlerinden biri olmanın dışına çıkmanın yollarını bulmuştur. Menderes'in önceki anayasaya uyma zorunluluğu olmadığını birtakım söz ve davranışlarıyla ihsas ettirişine dikkat çekilir. Buna karşın, gençlik ve aydınların iktidar tabakasının CHP zihniyetine yakın durmasından ötürü, iktidarla yaşanan kopukluk daha da katı hale gelmiştir. Sanılanın aksine DP'nin, homojen olmaması bir kısmının yaşananlardan rahatsız olması da parti içinde gürültüler kopmasına, İsmet Paşa'nın da bunları büyük bir strateji ile muhalefet için kullanmasını beraberinde getirir. Karakoç, Cumhuriyet devrinin önemli simaları olarak İsmet İnönü ile Celal Bayar'ın, 1950'lerden sonra bile Türkiye'yi idare etmekte direnmelerini, siyasî alanı "ihtiyarların kör döğüşüne" çevirmeleri olarak ele alır. Çünkü memleket genel olarak onların bu kavgasından hadsiz hesapsız zarar görmüştür.

Sezai Karakoç, 27 Mayıs sonrasında bir taraftan darbeye yardım eden solcuların şımararak birçok insan hakkında olur olmaz iftiralar attıklarını ifade eder. Bunun neticesindeyse ortalığa saçtıkları dehşetten dolayı halkın suskun kılındığını diğer taraftan da gizli cuntacıların darbe teşebbüsleri, yer yer sağcı öğrencileri devrimci öğrencileri dövmesi, sınıf ve yurt baskınları, dernek ve dergilere yapılan baskınların toplumda büyük bir korku havası oluşturduğunu anlatır. 27 Mayıs'ın ne getireceği meçhul olan cunta hareketlerinden en büyüğünün Harp Okulu komutanı Albay Talat Aydemir'in, 22 Şubat 1962 yılında giriştiği teşebbüs olduğunu anlatır. Ona göre, cuntacı Aydemir 27 Mayıs darbesinde önemli bir rol oynamış fakat istediğini elde edemediğinden başka arayışlar içerisine girmiştir. Bundan dolayı haklarında birçok söylenti çıkmıştır. Karakoç, bunların hiçbirine itibar etmez, ona göre Aydemir meselesinde önemli olan, Aydemir'in tam duruma hâkim olmuşken İsmet Paşa ile karşılıklı pazarlık yaparak kaybetmesidir.

30 Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*, Başyazılar, s.192.

Olay etrafında söylenenleri detaylıca anlatan Karakoç, İsmet Paşanın blöf yaparak kazandığını oysa Aydemir ve arkadaşlarının İsmet Paşanın sözlerini dikkate almasalardı kesinlikle başarılı olacakları düşüncesindedir. Zira böylesi bir durumda, ne İsmet Paşa ne de arkadaşları Meclis'e giremez, durumu olduğu gibi kabul eder, sonradan onları gizli gizli yıpratmaya çalışırdı. Fakat neticede Talat Aydemir ve arkadaşlarının kuracağı idare de güllük gülistanlık olamazdı. Ayrıca cuntalar birbirini devirmek için harekete geçeceğinden kurulacak olan rejim de uzun sürmezdi. Nitekim Milli Birlik Komitesi'nde de, bütün gayretlere rağmen çatlakların belirmesi önlenemez. Bunu fırsat bilen ordu onları etkisizleştirerek, dört başı mamur olmasa da demokrasiye yeniden dönülmesini sağlayacaktır.³¹

Darbeyi yapan Milli Birlik Komitesi'ndeki, fikir ayrılığı ve çarpışmalar uzun süre devam edip gider. Aralarındaki huzursuzluğun ayyuka çıktığı, birçok gruba ayrıldıkları hatta birbirlerini koridorlarda tabancayla kovadıklarına dair söylentiler yayılır. Karakoç, Alparslan Türkeş'in "İhtilalci, dairesinden çıkıp evine giden bir subay gibi davranamaz. Başkalarını devirenler birbirlerini de devirebilirler. Hatta bir grup, öbür grubu uzaklaştırır yönetimden" dediğini aktarır. Nitekim bir süre sonra Komitenin, 14 üyesi bir gecede apar topar yurtdışına gönderilir. Bu operasyonu yapanlardan başında, Cemal Madanoğlu'nun bulunduğunu söylediklerini anlatan Karakoç, bundan yararlanan bir grup subayın, ordu içinde yeminliler adlı yedi yüz kişilik bir örgüt kurduğunu aktarır. Örgütün başı da zamanın Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay'dır. Örgüt, ordunun tekrar kışlaya dönerek siyasî düzenin normale dönmesini savunmaktadır. Bu grup, Milli Birlik Komitesine, 14 maddelik bir ultimatoma verir. Bunu hazmedemeyen Cemal Madanoğlu, Milli Birlik Komitesinden istifa eder fakat komitenin diğer üyeleri, politik kişiler olduğu için ordunun isteklerini kabul etmiş görünürler. Ordu da dışı karşı komitenin itibarını korumayı seçer, akabindeyse çok partili hayata geçilir. Aslında Milli Birlik Komitesinin çeşitli kanatları kendi başlarına kalsalar, daha uzun yıllar ülkeyi askeri rejimle idare etmek noktasında kararlıdır.³²

31 Sezai Karakoç, "Hâtıralar CIII", *Diriliş*, 1990, 7. Dönem, sayı:95 s.7. Karakoç, hatıralarının devamında Talat Aydemir ve arkadaşlarının bir yıl sonraki ayaklanmaları üzerine de yorumlarda bulunur. Ona göre bu ayaklanma bir komplodan ibaret olduğunu, Aydemir ve arkadaşlarını cunta faaliyetlerinden dolayı onları asla affetmeyen İsmet Paşa'nın kendi ve katı devlet görüşü için tek taraflı olarak düşünmek ve çalışmak şeklindeki yaklaşımından bağımsız olarak ele alınmayacağını ifade eder.

32 Sezai Karakoç, "Hâtıralar XC Ağrı (Karaköse)-Yedek Subay Kıta Hizmeti", *Diriliş*, Yıl: 32, Dönem:7, sayı: 91, s.6. 27 Mayıs hareketinde memlekette kimseden karşı ses çıkmayışına da değinen Karakoç, sadece gazetelerde Ahmet Çiftçi isminde birinin kamyon arkalarına halkı başkaldırma çağıran bir kâğıt yapıştırmaya çalıştığını aktarır. Ahmet Çiftçi o yıllarda idam talebiyle yargı-

Müştereklikler Çerçevesinde Birkaç Not

27 Mayıs Darbesinden bir hafta sonra tevkif edilen, Necip Fazıl, Yassıada'da örtülü ödenek davasından dolayı şahit olarak Yassıada'ya çağrılır. Daha sonra ise darbeye genel af çıktığı halde, sonradan yapılan bir yorumla yahut Karakoç'un ifadesiyle "tamamen gayri hukuki bir tefsirle" Necip Fazıl'ın bazı mahkûmiyetleri af kapsamı dışında sayılır. Karakoç, Necip Fazıl'ın durumunun genel af kapsamına girmesine karşın affedilmemesini, yazdığı bazı yazıların³³ 27 Mayısçıların hoşuna gitmeyişiyle izah eder.³⁴ Necip Fazıl epey sonra; 30 Eylül 1964 tarihli *Büyük Doğu* dergisinde, basın affına rağmen affolunmadığını askeri tecrit yerlerinden öte sivil hapishanelere sürülerek kendi tabiriyle tam yedi mevsim, gözyaşı süngeri duvarların rutubetini içmek zorunda bırakıldığını ifade edecektir.³⁵ Kendisi, "haraç isteklilerinin kulüp basmaları şeklinde gece baskını olarak yaftaladığı 27 Mayıs 1960'ı sureta operet bir ihtilal" olarak değerlendirir. Nesillerin arasını makaslayan manevî suikastlar, kokmuş bir sosyalizm havasına menfez açmaktan gayri hiçbir manası³⁶ olmayan bu darbeyi, belli başlı bir fikir ve gaye uğrunda görmez, çıkartma kâğıdı usulü sehpa kurulumunu, siyasî idamları, "hakikat fahişesi profesörlere ısmarlanan fetvaları", anayasa hazırlanmasını, darbecilerin tabii senatör olmalarını tahfif ederek eleştirir.³⁷

Karakoç, 1950'lerden itibaren daha çok *Büyük Doğu* ve Necip Fazıl'la yakın temasta oldu. *Büyük Doğu*'nun sanat ve edebiyat sayfalarına yazıları ve tercümeleleriyle katkıda bulundu. Karakoç'un düşünce yazılarının önemli bir kısmını teşkil eden siyasî yorumlarına yakından bakıldığında belli ölçüde Necip Fazıl'la ciddi benzerlikler taşıdığı fark edilecektir. Karakoç'un, 1950'li yılları değerlendirmesi Necip Fazıl'la önemli ölçüde muvazidir. Her iki isim de 1950 öncesini, büyük bir baskı ve suskunluk dönemi olarak ele

lanan bir Adalet Partilidir.(Kurtuluş Kayalı, *Ordu ve Siyaset 27 Mayıs- 12 Mart*, s.91.) Kendisi mahkemede açıkça halkı 27 Mayıs'a karşı harekete çağırıldığını söyleyerek korkusuzluğuyla herkesi şaşırtır. Babası ise oğlunu kurtarmak için, dokuz yaşındayken düştüğünde başında oluşan yarık-tan dolayı oğlunun korkusuz hale geldiğini söyleyerek oğlunu kurtarmaya çalışır. Ahmet Çiftçi bunu kabul etmemesine karşın, adli tıpta çalışan bir kadın ve tabipler gerekli işlemleri yaparak kendisini idam edilmekten kurtarırlar. Çiftçi ile sonradan arkadaş olan Karakoç, onun hapishanedeyken İstanbul'a gelen her yüksek rütbeli subay tarafından görüldüğünü ve dövüldüğünü anlatır. Sezai Karakoç, "Hâtıralar CIII", *Diriliş*, 1990, 7. Dönem, sayı:95 s.7.

33 Necip Fazıl, bu yazının Atatürk'e hakaret isnat edilen bir yazı olduğunu söyler. Bkz. *Cinnet Mustatili*, *Büyük Doğu* Yayınları, İstanbul, 2013[Birinci Basım, 1953] s.284.

34 Sezai Karakoç, "Hâtıralar XC Ağrı(Karaköse)- Yedeksubay Kıta Hizmeti-İstanbul", *Diriliş*, 1990, 7. Dönem, sayı: 91, s.7.

35 Necip Fazıl, *Hadiselerin Muhasebesi* 3, *Büyük Doğu* Yayınları, İstanbul, 2019[Birinci Basım, 2003], s. 9.

36 Necip Fazıl, *Moskof*, *Büyük Doğu* Yayınları, İstanbul, 2010[Birinci Basım, 1973], s. 338.

37 Necip Fazıl, *İhtilâl*, *Büyük Doğu* Yayınları, İstanbul, 2012[Birinci Basım, 1976], s. 359-360.

alır ve DP'nin seçimleri kazanmasını pasif devrim olarak görür. Milletın fırsat bulduğu anda CHP'yi sırtından atmasını ve DP'ye sarılmasını önemli bulur, fakat bu partinin bazı kişiler müstesna çoğunlukla CHP içinden çıkmış olmasını hatırlatır, partinin milletin bazı isteklerini yerine getirmekle birlikte köklü bir öze dönüş hareketini gerçekleştiremediğini tespit noktasındaki müştereklikler de oldukça fazladır. Ayrıca her iki isim de Anayasa başta olmak üzere büyük ve köklü değişiklikler yaparak bir zihniyet devrimine zemin hazırlamaktan geri duran DP, millet arkasında olmasına rağmen köklü reformlar yapmaktan kaçındığını belirtme gereği, duyarlar. Hem fikir partilerinin kurulmasına hem gerçek çoğulcu basının oluşmasına katkı sunmaması dahası CHP taraftarlarını tam manasıyla köşeye sıkıştırılmamasından dolayı Sezai Karakoç'un yaptığı eleştiriler de Necip Fazıl'ı akla getirir.³⁸

Sola Açılan Kapı

Karakoç'un 27 Mayıs Hareketine yönelttiği bir diğer eleştiri ise, bu darbenin akabindeki uygulamaların sola büyük bir imkân tanınmasıdır, zira bu sosyal ve siyasî hayatta tahmin edilenin ötesinde ciddi bir farklılaşma yaratmakta ve oluşan değerler karmaşası içerisinde toplumun çözülmesi daha da hızlanmaktadır. Karakoç, 27 Mayıs darbesi döneminde psikolojimizin çok hassaslaştığını belirttiği yazısında, bu darbenin akabinde birdenbire dışarının ve geçmiş elli yılın farkına vararak uyanıp ayağa kalkabilme ihtimalimizin söz konusu olduğunu fakat bunu yapamadığımızı belirtir. Ülke olarak kaybımızın anlamını, duraklamamızın dramını ve her şeye rağmen önümüzde açık duran gelecek zaman alternatiflerini, fırsatlarını kavrama ve değerlendirme imkânlarını elimizden kaçırmış olmamıza hayıflanır. Çünkü darbeden sonra içine düşülen büyük ruh boşluğu yıllarında, tarihî mirasımızdan yararlanarak yeni bir hayat kurma ihtimalinin sosyalizmin yeni nesillere bir dünya görüşü olarak sunulmasıyla kaybolduğuna değinir. Kendimize gelme fırsatını kaybedişimizde, topluma yön veren kadronun günden güne dıştan gelen çözüme doğru hızla kayışının tesiri yabana atılamaz.³⁹ Karakoç, İkinci Dünya Savaşından sonraki şartlar içerisinde az çok kendini duyurmaya ve üzerindeki sistematik baskıyı hafifletmeye başlayan yerli inanç, düşünce ve kültürel hayatın 1960 sonrasında, darbeyi kendine paravan yapmak isteyen devrimcilerin yeni bir baskısıyla karşı karşıya kaldıklarını ifade eder. Dahası, dönemin sosyalistlerinin 27 Mayıs darbesinden aldıkları cesaretle, bunu kendileri için önemli

38 Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağırısı II*, Başyazılar, s.192.

39 Sezai Karakoç, *Sittun 1*, s.39-40.

bir imkâna dönüştürmelerini başka ülkelerdeki sosyalizm uygulamalarıyla denk görür. Darbeden sonra birden birtakım üniversite mensubu veya gazetecilerin birden sosyalizm tezini ortaya atmış olmalarını manidar bulan Karakoç, 27 Mayıs'a arka çıkan solcuların sosyalist devrim yapılması gerektiğini ileri sürmeye başlamalarını doğrudan darbeyle ilişkilendirir.

1960'lar bir bakıma sol akımların teorik ve pratik tartışmalarının gündeme geldiği yıllar olmuştur. III. Enternasyonalde, Lenin tarafından ortaya atılan Üçüncü Dünya ülkelerindeki milli burjuvaların, ordu öncülüğünde kapitalist aşamayı atlayarak sosyalizme ulaşabileceği konuşulan bu dönemde gündeme gelen konular arasındaydı.⁴⁰ Bu tez, daha çok kökü III. Enternasyonalde olan Komünist Partilerin takipçileri tarafından dile getirilmekteydi. Türkiye'de ise, demokrasi yoluyla değişimin, halkın geleneksel bağları nedeniyle mümkün görülmemesi özellikle *Yön-Devrim* hareketi tarafından benimsenmişti.⁴¹ Karakoç, *Yön* dergisinde toplanan solcu aydınların bir kısmının tepeden inme bir ihtilalle sosyalizme geçmesi gerektiğini önermelerini, Mülkiyeliler Birliğindeki arkadaşlarının, Halk Partili aydınların birden bire "Türkiye'yi ancak sosyalizm kurtarır" tezine gelmelerini tuhaf bulur. Onun anlatımına göre, sosyalizmi savunan bu kişilerin, pek çoğuna darbeden bir iki yıl önce sosyalizmden bahsedilse, kendilerinin bunun karşısında bir reaksiyon göstermemeleri düşünülemezdi. Bu furyaya kapılanlar, eskiden beri sosyalist olan bir iki kişiyi artık sosyalist bile saymıyor hatta küçümseme yarışındadırlar. Türkiye'nin, sınıflı toplum olmadığını savunanların darbeden sonra sınıflı toplum savunusunu gündeme getirdiklerinin görülmesi Türkiye'de aydınların grup halinde kanaat değiştirdiklerinin kanıtlarından biri olarak zikredilebilir.⁴² Buradan hareket eden Karakoç, 27 Mayıs'ın toplum ruhunu alt üst ederek beklenmeyen sonuçlar doğurduğunu defalarca hatırlatır.⁴³ Solcuların bu şekilde ortaya çıkmaları karşısında sağ kesimin de kendi fikirlerini savunarak yazmak için cesaret kazanmasına sebep olur. Bir önceki dönemde yani DP devrinde sağ, sol veya herhangi bir fikri savunan yazılar kaleme almak oldukça zordur. Zira mahkeme, hapis adeta demoklesin kılıcı gibi yazı yazarların üzerinde durmaktadır. 27 Mayıs darbesi sonrasında DP vekilleri yargılanmak için Yassıada'ya götürülmekle kalmamış, partiye bağlı

40 Sovyetlerde Stalin bunu bir döneme kadar benimsedi fakat 1930'lu yıllarda vazgeçti, uygulamadı ama açıktan da reddetmedi. 1960'larda Sovyetler genel olarak barış içinde bir arada yaşamayı savunuyordu. Devrime ulaşmada farklı yollar tezini sahiplenmelerinden dolayı doğrudan bu tezin sahiplenicisi olmadılar.

41 Özgür Mutlu Ulus, *Türkiye'de Sol ve Ordu (1960-1971)*, s.373.

42 Kurtuluş Kayalı, *Ordu ve Siyaset 27 Mayıs- 12 Mart*, s.10.

43 Sezai Karakoç, "Hâtıralar CI Ağrı(Karaköse)- Yedeksubay Kıta Hizmeti-İstanbul", *Diriliş*, 1990, 7. Dönem, sayı: 92-93, s.8-31.

gazeteler ve onların yazarları da susturulmuştur. Hal böyle olunca darbe sırasında ve sonrasında İslâm'a bağlı sağ basın organının bulunmayışı bir takım ciddi sorunlar doğuracaktır. Karakoç 1960 askerî darbesinin ardından ülkenin yönetiminde egemen olan güçlerin, kamuoyunu fikir yahut kanaat oluşturma noktasında şartlandırma tekeli elinde tutmayı istediklerini ve bunu önemli ölçüde gerçekleştirdiklerini düşünmektedir. Keza kendisi, bu dönemde meseleleri tahlil ederek yorumlayacak günlük bir gazetenin bulunmayışını, basının hep İslâm'a yabancı ya da düşman kişilerin elinde bulunuşunun büyük bir ıstırap kaynağı olduğunu hatırlatacaktır. Sağ olarak bilinen camiada yayımlanan gazetelerin saman alevi gibi gelip geçici başka bir deyişle uzun ömürlü olamayışı bu yöndeki girişimleri daha baştan akamete uğratacaktır. 1961-62 yıllarında solcuların adeta bayrak açarcasına yazı yazmaya soyunmaları, sağ kesimin de sol derecesinde olmasa da düşüncelerini orta koyma imkânı elde etmelerine zemin hazırlar.⁴⁴ Karakoç, ayrıca ihtilalin hemen akabinde Marksistlerle hareketlerini birleştiren darbecilerin ağır bir taktik hatası yaptıklarını belirtir.⁴⁵ Çünkü onların tercihleri, siyasî hayatımızı sancılı, sarsıntılı ve depremlilikmiş bundan dolayı on yılda bir, cebri güçler yeniden sahneye çıkmıştır. Ona göre, 1960'lı yıllardaki bazı gelişmeler sonraki yılların terör ve anarşi dönemini haber vermiştir. Fakat politikacılar, sonunu önceden görüp kestiremediklerinden bunları durduracak önlemler almak bir yana kimi zaman başka politik kazançlar için olayları azdırmaktan geri durmazlar.⁴⁶

12 Mart Muhtırasına Giden Yol

Karakoç, 1960-1980 arasında yaşanan yirmi yıllık dönemi her açıdan çok iyi inceleyip değerlendirmek gerektiği kanaatinde. 1946'da girilen çok partili hayat, 1950'de kesinlik kazanarak yeni bir dönemin başlamasına zemin hazırlar. Artık seçim sisteminden ve halkın sosyokültürel yapısından dolayı fiilen iki partili sistem kaçınılmaz hale gelir. 1960 darbesinden sonra, Türkiye cuntacıların şokundan yavaş yavaş çıkarken askerler bir nevi iç darbe yapıp emir komuta zincirine dayalı ordu disiplini ile birlikte sivil hayatın da çok partili düzene girmesini sağlamışlardı. Cuntayı tamamen kendine bağlayamayan ve cunta içi çekişmelerden iyice pirenlenen İsmet Paşa da çok partili hayata geçmeyi engelleyememişti. Yani Demokrat Partilileri veya Cumhuriyet Halk Partisi karşıtlarını bölmek için Yeni Türkiye Partisi (YTP) kurulmuştu. Adalet Partisi ise Demokrat Partinin

44 Sezai Karakoç, "Hâtıralar CI Ağrı(Karaköse)- Yedeksubay Kıta Hizmeti-İstanbul", *Diriliş*, 1990, 7. Dönem, sayı: 92-93, s.8-31.

45 Sezai Karakoç, *Sütun 1*, s.234-235.

46 Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I*, Başyazılar, s.170.

varisi olmak için sahneye çıkmıştı.⁴⁷ AP'nin örgütlenemediği yerlerde Halk Partisine yönelmeyen vatandaşlar ister istemez Yeni Türkiye Partisi'ne oy vermek durumunda kalır. Seçim sonucunda oylar bölündüğü için hiçbir parti tek başına iktidar olamaz. Demokrat Parti geleneğinin oyları, varis olma iddiasındaki iki parti arasında bölündüğünden CHP en çok oy alan parti konumundaydı. Fakat aldığı oylar, onun tek başına iktidar olma imkânı tanımıyordu, CHP, tek başına iktidar olamayınca koalisyon seçenekleri gündeme geldi. Bir manada önceki on yılda yaşanan büyük gerginliklerin patlamaya sebep olmasının da etkisi ve katkısıyla Türkiye, fiilen de çok partili hayata geçilir.⁴⁸ Yaşanan sıkıntıları ortadan kaldırmak için, seçim sistemini çoğunluk sisteminden nisbi temsil sistemine çevirerek küçük partilerin ortaya çıkmasını sağlamak bir yanıyla çözüm gibiydi. Fakat bu, dayanıksız ve zayıf hükümetler, ikide bir devrilen koalisyon hükümetleri devrini başlatmak başta olmak üzere siyasal sistemde istikrar sorununu kalıcı hale getirecektir. Karakoç, anarşi ve terörün dönemin asıl özelliği olmasından dolayı toplum ve ülke olarak yok olmanın eşğine geldiğimizi hatırlatarak şu değerlendirmeleri yapar:

“Şimdi geriye dönüp baktığımızda, 27 Mayıs ihtilâline götürenin, iki partili sistem olduğunu sanmamız gibi, 1960-80 arasındaki anarşi dönemini çok partili oluşumuza bağlamamız doğru olmaz düşüncesindeyiz. Ancak, toplumun içindeki gizli gerginlik potansiyeli, 1950-1960 arasındaki iki partili sistemin ortaya çıkmasında yardımcı ve kolaylaştırıcı rol oynamıştır diyebiliriz. Aynı şeyi, 1960 sonrası dönem için de, çok partili sistemin, anarşi ve teröre yataklık yaptığını söyleyebiliriz.

Şu ayrımı fark etmeliyiz iki büyük partili hayat, 1950-1960 arası gerginliğin sebebi değil, kolaylıkla yeşerip bittiği bir ortamdır. İrili ufaklı parti düzeni, anarşi ve terörü doğuran unsur değil, belki besleyen unsur olmuştur.

Yani bir arada bulunmakla sebep-netice bağıyla bağlı olmayı bir görmemeliyiz. 1950-1960 arasında gerginlikle iki partili düzen bir aradadır, 1950-1960 arasında da anarşi ve teröle çok partili düzen bir aradadır. Bu bir aradalıktan

47 Adalet Partisinin kurucusu Ragıp Gümüşpala, ihtilalin ilk günlerinde 3. Ordu Komutanıdır. Kısa bir süre MBK tarafından Genelkurmay Başkanlığına getirilen Gümüşpala, bir müddet sonra gözaltına alınarak emekliye sevk edilir. Ordu çok partili düzene geçiş kararı verince, Demokrat Partili kitlelerin büsbütün kontrolsüz kalmaması için, kendileriyle aynı fikirde olmasa da, asker olan Gümüşpala'nın kurulacak sağ partinin başına getirilmesi uygun görülmüştü. Böylece AP kurulmuş ve başına Gümüşpala getirilmişti. Süleyman Demirel de askerliğini yedeksubay olarak Genelkurmayda yapmış hemen ardından milletvekili olarak AP saflarında Meclis'e girmişti. Asker olmasından kaynaklanan düzen anlayışıyla, dosya sistemiyle çalışarak AP'yi kurup geliştiren Gümüşpala hakkında daha ayrıntılı yorumlar için bkz. Sezai Karakoç, “Hâtıralar XC Ağrı (Karaköse)-Yedeksubay Kıta Hizmeti”, *Diriliş*, Yıl: 32, Dönem:7, sayı: 91, s.7.

48 Sezai Karakoç, “Hâtıralar CVII Kilis- Urfâ-Akçakale-Virânşehir- Siverek-İstanbul-Karacabey-Yenişehir-Mudanya-İstanbul”, *Diriliş*, 1990, 7. Dönem, sayı: 100-101, s.19.

gerginliğin lehine tehlikeli ve talihsiz gelişmeler olmuştur. Ancak, buna bakıp o devirlerdeki siyasî ya da toplumsal kargaşayı tümüyle siyasî sisteme bağlamak, karmaşık yapıdaki tarihi- sosyolojik vakayı, fazla soyutlanmış bir sebebe irca etmek olur. Oysa, olay da kompleks, sebepler de komplekstir.⁴⁹

Karakoç'a göre 27 Mayıs darbesi, bir bakıma bunun neticesinde patlak vermiş fakat darbeden sonra devlet bu kez tam aksi istikamette adeta çocukluğun elinde kalmıştır. Nitekim korkunç bir darbeye devrilen DP mirasına sahip çıkma iddiası olan, halkın bin bir fedakârlık, sabır ve çilesiyle kurulan ve 27 Mayısçıların büyük baskısı altındaki AP'nin başbakanı Süleyman Demirel 42 yaşındadır. Tek adam portresi çizmekte son derece mahir olan Demirel döneminde de sağ cenahın düşünce açısından zayıflığı devam etmiştir. Ciddî bir fikir hamlesine sahip olamayan bu parti, izleyeceği düşünürleri aramak yerine, kendi kendine oluşan Aydınlar Ocağı gibi birkaç teşekkülü sömürmekten öte ciddi bir fikrî tavır takınmamıştır.⁵⁰ Anayasa ve anayasal kuruluşlar konusunda hiçbir direnç geliştiremeyen Demirel, bürokrasiye kulak kabartarak halktan günden güne uzaklaşmış, ihtilalcileri şımartmış, 1970'li yılların o korkunç anarşi ve terör devrini hazırlayan aktörlerden biri olmuştur.⁵¹

12 Mart Muhtırası: Çapı Küçük Doğrultusu Aynı

Necip Fazıl, Millî Mücadelenin ardından yapılan düzenlemelerin, toplumu çürütücü bir ruh iklimi getirdiğini ve bu süreçte açılan sükût çığırının, 1960 gece baskını ile halka dayanmayan devlerin bağırsaklarını dökme sürecinin 1971 şartlarına kadar devam ettiğini düşünür.⁵² Aslında benzeri bir yaklaşımın daha derinlikli değerlendirmesi büyük ölçüde Sezai Karakoç'un hatıralarında karşımıza çıkar. 27 Mayıs'ı millete karşı yapılmış ve etkileri halen devam eden bir süreç olarak ele almakta ısrarcı olan Karakoç'un, 12 Mart Muhtırasına dair değerlendirmeleri birkaç bakımdan önemlidir. Ona göre, 12 Mart Hareketi, toplumun gidişini etkileyen ve 27 Mayıs doğrultusunda fakat ona göre küçük çapta bir hareket mahiyetindedir. Bu bakımdan genel olarak sağın 12 Mart'ı sahiplenışı gibi bir tutumdan farklılık arz eder onun değerlendirmeleri. Karakoç, muhtıranın mahiyetini değerlendirirken, 27 Mayıs Hareketine direnen milletin, Adalet Partisini büyük bir mücadele ve teveccühle ezici bir çoğunlukla iktidara getirdiğini

49 Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham IV Kuruluş, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2012*[Birinci Basım 1996], s.81-82.

50 Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I, Başyazılar, s. 163.*

51 Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II, Başyazılar, s.67-68.*

52 Necip Fazıl, *Başmakalelerim 3, Büyük Doğu Yayınları, 2008* [Birinci Basım, 1995]s.286.

ama bu partinin başına gelerek onu bürokrasiye yakınlaştıranların, partiyi milletin azim ve kararlılığını göstermekten uzaklaştırışlarına dikkat çeker.

Karakoç, tıpkı 1950-1960 arasında olduğu gibi sonraki on yılda da, bazı konularda milletin arzusu istikametinde kararlar alındığını fakat önemli ölçüde şer kuvvetlerin halkın yerli düşüncesini tahrif eden birtakım hareketlere bile isteye göz yumulduğu kanaatindedir. Bu bakımdan önce, DP özelinde yapmış olduğu analizleri hatırlatırcasına AP'nin de çelişkili ve alacalı bulacalı olduğunu tespit etmekle işe başlar. 1970-1980 arası için, bu yılların olumsuz mirasından kalkarak tam manasıyla terör yılları olarak anılmayı hak ettiğini ifade eder. Yöneticilerin, samimiyet ve cesaretle kötülüğün üzerine gitmekten ziyade kötü politikacılık oyunları sergilediklerini, neticede de 12 Eylül 1980 hareketinin doğduğunu, bunun da kötü ile iyiyi aynı anda durdurduğunu hatırlatır.⁵³ Bundan dolayı tek tek darbeler hakkında kimi zaman ufak farklılıklar arz eden değerlendirmeler yapmış olsa da, memleketin her ne olursa olsun darbeleri yaşamaması gerektiğini düşünür. Darbelerin kimi ülkeye felaket getirmiş kimi de ülkeyi kurtarmış olsa bile getirdiği yan etkilerle bazı olumlu gelişmeleri de menfileriyle birlikte durdurucu rol oynayan yönünün bir daha tekrarlanmaması için, siyasî iktidarın ne şekilde belirleneceği konusunda kesin bir mutabakata varılmasının elzem olduğu kanaatindedir.⁵⁴

1969 sonrasında, memleketin içine düştüğü siyasî manzarayı iç açıcı bulmayan Karakoç, iktidar partisi AP'nin bölünmesini, Süleyman Demirel'in parti içinde çok dar bir çevreye sıkışıp kalmasını, muhafazakâr ve milliyetçi çevreleri partiden dışlamasını tahlil eder. Diğer taraftan toplumun bunalmasını, aydınların iç açıcı olmayan durumunu irdeler, toplumsal, siyasî ve ekonomik zaviyeden birtakım değerlendirmelerde bulunur ve memleketin gidişatını son derece kötü bulur, bundan dolayı da umutsuzdur. Memuriyete dönmek için tekrar girişimlerde bulunduğu 1971 baharında 12 Mart Hükümet darbesi olur.⁵⁵ Bu gelişmeleri yakından takip eden Karakoç süreci ana hatlarıyla şu şekilde yorumlar:

53 Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*, Başyazılar, s.142-143.

54 Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*, Başyazılar, s.155.

55 Necip Fazıl, 16 Mart 1969 tarihinde atandığı Genelkurmay Başkanlığı sırasında, 9 Mart 1971 darbe teşebbüsüne mani olmak için 12 Mart Muhtrasını verip, Milli Demokratik Devrim'in ilk aşaması olan askerî darbeyi gerçekleştirmek isteyen genç subayları ordudan atan Memduh Tağmaççı önemser. Bunun altında yatan sebep de Türkiye'de solun mevcut bütün kurum ve organlarıyla kumandanlara öpücükler göndermeye başlamasıdır. Muhtranın ardından sola yakın olan subayların tasfiyesini alkışlar. Kuvvet komutanlarını milliyetçi bir mihrak etrafında toplanmış görmekten büyük bir saadetin olamayacağını belirtir, Allah'tan milliyetçi ideolojiye sahip bir askerî otoriteyi memlekete nasip etmesini diler. 12 Mart sonrasında kumandanlarca murakabeli ve partiler arası beylik tiplerden bir hükümet teşekkül ettirilmesini elzem görür. Fakat ilerleyen

“Üç generalin muhtırasına istemeyerek, hatta rivayete göre ağlayarak katılan Genel Kurmay Başkanı'nın da onayıyla Hükümet düşürüldü. Demirel hiç direnmeden istifa etti. Meşhur şapka hikâyesi bu sebeple doğdu. Demirel'in direnmemesi bir hataydı.⁵⁶ Halkın büyük desteğiyle seçilmişti iki kez. Bazı sıkıntılar vardı ama bunu yine sivil çözümlerle aşmak gerekirdi. Fakat her zaman olduğu gibi, Demirel bir çözüm üretmedi ve en ufak bir direniş göstermeden iktidarı bıraktı. Gerçi Meclis feshedilmedi ve partiler kapatılmadı, fakat hepsi bir bakıma devre dışı kaldı. Solcular, bir takım reformlar yapmak isteyen ve Amerika'dan getirilmiş “beyin takımı” denen yeni kadroyu destekleyerek avuçlarının içine almak istiyorlardı. Başbakan Nihat Erim, bir yandan askerlere, bir taraftan “beyin takımı”nın, bir taraftan demokrasi geleneğinden kalan alışkanlıklarının, bir taraftan da belki Amerika'nın, NATO'nun arasında kalmıştı. Bir yandan da eylemler sürüyordu. Askerlerin de aralarında hemfikir oldukları söylenemezdi. Hükümetin düşürülmesi ve Demirel'in yönetiminden uzaklaştırılmasında birleşmişlerdi ilk anda. Fakat sonra düşünceler ayrılıyordu anlaşılan. Nitekim ilk sıralar sol hava hâkim oldu. Ama sonradan Batılı anlamda sağa kayış başladı. İleriki yıllarda Anayasa'da yapılan değişiklikler, 11'lerin hükümetten ayrılması, Ferit Melen'in iktidara gelişi, anarşi ve terör olaylarının tam tasfiyesi, solcuların giderek etkinliğini yitirdiğini gösterir.”⁵⁷

Ona göre, darbecilerin kendi aralarında bölünmeleri, Türkiye'nin yeniden demokratik hayata geçişini mümkün kılar. Bu bakımdan Karakoç'un, 1960 ve 1971 askerî müdahalelerine yaklaşımı belli bir tutarlılık arz eder. Buna göre, 12 Martçılar da tıpkı 27 Mayısçılar gibi kendi aralarında anlaşamamışlardır. Siyaset ve ekonomi alanında birtakım derin görüş ayrılıkları ve yaklaşım farklılıkları vuku bulmuştur:

“Nasıl 27 Mayısçılar aralarında bölündükleri için, Türkiye yeniden demokrasiyi deneme imkânını bulmuşsa, on yıl sonra 12 Martçıların da aralarında anlaşamamaları, demokrasi hayatındaki bu kesintinin de sonunu getireceği sezildi. Attila Karaosmanoğlu'nun grubu olan 11'ler eskilerle yapılacak reformlar konusunda anlaşamadı. 11'ler aşağı yukarı bütün bakanlıklarda birtakım tasfiye ve düzenlemeler yapmışlardı. Sıra Merkez Bankasına ve Maliye Bakanlığına gelmişti. Fakat Merkez Bankasında Naim Talu ve arkadaşları direniş gösterdiler. Maliye Bakanlığında da Adnan Kafaoglu ve Erdoğan Nirun karşı koyacak bir psikolojide idiler. Adnan Bey ve Erdoğan daha çok Demirel'i

aylarda bu konuda özellikle Nihat Erim'den sonra hayal kırıklığı yaşayacaktır. Gelenlerle gidenler arasında esas bakımından büyük bir fark olmadığını ve ne olursa memlekete olacağı şeklindeki kötü alışkanlığın devam edeceği kanaatinde. Bkz. Necip Fazıl, *Hadiselerin Muhasebesi* 3, s.202-209.

56 Benzer bir değerlendirme için bkz. Necip Fazıl, *Bâbîâli*, 2013[Birinci Basım 1975], Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, s. 325.

57 Sezai Karakoç, “Hâtıralar CIX İstanbul-Ankara-Memuriyete Dönüş”, *Diriliş*, 1991, 7. Dönem, sayı 123-124, s.19.

tutuyorlardı. Erdoğan, açık açık 12 Martçıları tenkit ediyordu. Gazetelerde Attila'nın Batı'ya yetişmemiz için 2659 yıl gerektiği yolundaki bir sözü yayınlanınca büyük bir gürültü koptu."⁵⁸

Karakoç, 12 Mart sonrasında ordunun normal bir düzen kurulmasına yol vererek Batı uygarlığı seviyesini yakalayabilmek için, perde arkasından ülkeyi yönetmeyi seçtiği konusundaki yaklaşımlar konusunda herhangi bir yorum yapmaz. Bazı yorumcuların, zamansızlıkla eleştirdiği normal siyasi hayata dönüşü tümüyle darbecilerin kendi aralarındaki anlaşmazlıklara izah etmeyi tercih eder.

12 Mart döneminin başbakanı Nihat Erim'in çok güvendiği ve başbakan yardımcılığına getirdiği Attila Karaosmanoğlu, Sezai Karakoç'un sınıf arkadaşı olup, Erim tarafından Amerika'dan çağırılmıştır. Dünya Bankasında çalışan Karaosmanoğlu, devletin dış ödemeler bakımından sıkıntıların giderecek bir isim olarak öne çıkar. Ayrıca Karaosmanoğlu, Erim'in 1950'li yıllarda Menderes'e karşı mücadelesinde öğrencilerin kurduğu Fikir Kulübü'nün önde gelen isimlerinden biridir. Karakoç'un zaman zaman Karaosmanoğlu dâhil başka isimlerle bu dönemde görüşmüş olması, birtakım söylentilerin yayılmasına sebep olur. Güya Karakoç, birtakım ödünler verecek onlar da kendisini devam eden *İslâmın Dirilişi* kitabı yargılamasından kurtaracaklardır. Oysa mesele bunun tam aksi istikamette cereyan etmiştir.⁵⁹ Zaten bu dönemin başka bir özelliği mahkemelerinin devam ediyor oluşudur. İstanbul'da devam eden davasını temyize vermiş, mahkeme 12 Mart'tan bir yıl sonra *İslâmın Dirilişi* çerçevesinde daha evvel verilen beraat kararını tek bir cümleyle bozmuştur. Oysa yıllardır süren davada birçok profesör fikir beyan etmiş birbiri ile çelişen düşünceler ve görüşler ileri sürmüştür.⁶⁰ Söylentilerin aksine, hükümetin devrildiği 12 Mart sürecinde Sezai Karakoç'un mahkûmiyeti meselesinde herhangi bir değişiklik vuku bulmamıştır.

12 Mart darbecilerinin kendi aralarında çıkan ihtilaftan dolayı, çok partili hayata dönülmesini olumlu bir gelişme olarak yorumlayan Karakoç, solun kahir ekseriyetinin parlamenter sistemi eleştirerek ordunun yönetimi tekrar siyasi partilere bırakmasına karşı çıkan tavırlarından farklılaşır. Bu bakımdan yazılarında, ordunun kurtarıcı bir siyasi aktör olarak görülmesi söz konusu değildir. Karakoç'un anılarında, muhtıra ve müdahaleden sonraki gelişmeleri özellikle teknokratlar cephesinde yaşananları yakından takip ettiğini rahatlıkla görmek mümkündür. 12 Mart idaresi

58 Sezai Karakoç, "Hâtralar CX Ankara", *Diriliş*, Yıl: 32, Dönem:7, sayı: 125-126, s.11.

59 Sezai Karakoç, "Hâtralar CIX Ankara", *Diriliş*, Yıl: 32, Dönem:7, sayı: 123-124, s.19-20.

60 Sezai Karakoç, "Hâtralar CX Ankara", *Diriliş*, Yıl: 32, Dönem:7, sayı: 125-126, s.11.

siyasî partileri kapatmadığı için, hükümet CHP, AP ve bağımsızlardan oluşturulmuştu. Karakoç, hatıralarında bu dönemi daha somut gelişmeler üzerinden değerlendirmeyi tercih eder. Ona göre, Ferit Melen zamanında hemen hemen anarşi ve terörün önü alınmış gibidir. Buna mukabil Sümerbank mallarına büyük zam yapılmasında olduğu gibi ekonomide son derece büyük hatalar yapılmıştır. Oysa bu, o zamanlar çok tepki çekecek bir olaydır. Ekmek de birden üç katı fiyatına çıkınca Adalet Partisi'nin itibarı yavaş yavaş kaybolmaya başlar. Emekli bürokratlar ve askerlerin önemli bir kısmının siyaset yaptığı AP karşısında, İsmet İnönü, askerlerden hesap soracağını dile getirerek önemli bir adım atar. Bir müddet sonra, CHP içinde İnönü'nün tasfiye edilmesinin ardından Bülent Ecevit yükselişe geçer ve CHP birdenbire hükümetten ayrılma kararı alır. Hükümetin neredeyse tüm icraatlarının sorumluluğu Adalet Partisinin üzerine yıkılır. Oysa etkili kararları alanlar 12 Mart idaresinin getirdiği sözde bağımsız teknokrat bakanlardı. Süleyman Demirel'in hükümetten çekilme cesareti gösterememesi, sokaklarda artan pahalılık adeta açıktan Ecevit'in yükselişine zemin hazırlar.⁶¹ 1973 seçimlerinde MSP ile yapılan koalisyon neticesinde çıkarılan af sonraki dönemde anarşi ve terörün alevlenmesine ve giderek büyümesine, sıkıyönetimce bile önlenememesine ve sonuçta 12 Eylül 1980 darbesinin yapılmasına zemin hazırlar.⁶² 27 Mayıs'la kıyaslandığında Sezai Karakoç'un, 12 Mart hakkındaki görüşlerinin daha sınırlı olduğunu söylemek mümkündür.

Kötü ile İyinin Aynı Anda Durdurulması Olarak 12 Eylül Darbesi

Sezai Karakoç'a göre, 12 Eylül askerî darbesi, önceki darbenin korkunç sonuçlarından bir kısmını düzeltmeye yönelik, kimi unsurlarıyla da onunla irtibatlı olan bir hareket olarak anılmaya uygundur. Dünyanın ve Türkiye'nin siyasî ortamını, boğuşmalarını gazete ve dergi yazılarında sürekli bir biçimde konu edinen Karakoç'un bu yazıları belli açılardan Necip Fazıl'la karşılaştırılabilir. Her iki yazarın metinleri arasında üslup farkı olmakla birlikte son kertede benzer oluştan hatta süreklilikten söz edilebilir. Demokrasi, otokrasi, anarşi, düzen, askerle sivil, siviller asker, yerlilikle yabancılık, mazlumlukla zulüm, adaletle hile, iyi ile kötü arasındaki çatışmaların yansıdığı bu yazılarda kimi zaman her üç darbenin de bir arada ele alındığı görülür. Milletın sokağa çıkamaz hale gelişine yol açan gelişmelerle birlikte ele alınan 12 Eylül 1980 harekâtı çerçevesinde yapılan şu

61 Sezai Karakoç, "Hâtıralar CX Ankara", *Diriliş*, Yıl: 32, Dönem:7, sayı: 125-126, s.11.

62 Sezai Karakoç, "Hâtıralar CXI Ankara-İstanbul", *Diriliş*, Yıl: 32, Dönem:7, sayı: 127-128, s.18.

değerlendirme derli toplu bir bakışı yansıtması açısından temsil gücü yüksek bir metindir:

“12 Eylül Hareketi, bir askerî hareket olmakla birlikte, 27 Mayıs ve 12 Mart hareketleriyle kıyaslanmamalıdır. Binlerce kişinin yok yere hayatlarını kaybettikleri, anarşi ve terörün şehirleri zapt ettiği, kimsenin sokağa çıkamaz hale geldiği, Parlatentonun altı ayda cumhurbaşkanını seçemediği bir durumda, halk elbet bir hareket beklemek durumundaydı ve olan askerî hareketi de candan desteklemişti. Sırf iktidara el koymak için yıllarca anarşi ve teröre göz yumuldu demek doğru bir söz ve tespit değildir. Memleketi savunacak askerlerin bu derece hodbin olarak düşünmek büyük bir insafsızlık olur. Bunun delili olarak da 13 Eylül'de anarşi ve terör durdu demek de yanlıştır. Çünkü olay sayısında bir azalma olmasına rağmen çatışmalar bir iki yıl daha sürmüştür. 27 Mayıs ve 12 Mart, doğrudan millettan intikam almak için yapılmış hareketlerdir. Ve arkada CHP ve sol vardır. 12 Eylül'se askerlerin hareketi olup asıl amaç anarşiyi durdurmaktır. Ancak onun da kurduğu düzen ve getirdiği partiler derde şifa olmamış, yüzeysel bir düzelme getirmiş; problemi sadece ertelemiştir. Bugün arık o düzen de her tarafından sarsıntı içinde çatırdamaktadır.”⁶³

Karakoç, yukarıdaki satırlarda da görüldüğü üzere anarşi ve terör olaylarından dolayı 12 Eylül darbesinin beklenen bir gelişme olduğunu ortaya koyuyordu. Hemen belirtilmelidir ki Karakoç, bu yaklaşımlarından dolayı zannedildiği gibi veya başka isimlerde görüldüğü üzere 12 Eylül'ü tümünden onaylaması söz konusu değildi. Ancak Karakoç, siyasilerin basiretsizliğinin sebep olduğu olumsuz gelişmelerden dolayı bu tür bir müdahaleye kapı aralandığını fakat zamanla bunun meşruiyetinin de ortadan kalktığını ifade edecektir.⁶⁴

Karakoç, Türkiye'nin çok partili siyasî hayata geçtiği ve tek parti iktidarının devrildiği 1950 sonrası süreçlerde halkın yönetime belli sınırlar dâhilinde katıldığını fakat bunun yeterli olmadığı kanaatindedir. Ona göre, yoz demokrasi anlayışı daima ülkeyi uçurumların, terörün ve anarşinin eşiğine getirmiştir. Dahası siyasî partilerin bu dönemde açık bir fasit dairenin içime girmeleri siyasî hayatı açmaza sürüklemiştir.⁶⁵ Bu durumu sonlandırma iddiasıyla yapılan 12 Eylül'den sonra, siyasî hayata oldukça sınırlı bir anlayışın eseri yeni bir düzenleme hâkim olmuştur. Aydınların ve halkın yönetime katılımını sınırlayan bu düzenlemeleri, 12 Eylülün ilk yıllarında zarurî olabileceğini ama aradan geçen yıllar içinde artık halkı

63 Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*, Başyazılar, s.36-37.

64 Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*, Başyazılar, s. 36-37.

65 Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham IV Kuruluş*, s.97.

ve aydınları sağlıklı ve çok cepheli bir biçimde yönetime katmak gerektiğini dile getirecektir.⁶⁶

Sezai Karakoç'un 1980 sonrasındaki *Diriliş* yazılarında da mesele dönüp dolaşıp 27 Mayıs darbesine gelir. Kendisi, bu darbeye özlem duyan, onu aklayan, anarşi ve terör dönemini görmezlikten gelen siyasetçilerin arkasından gidilmesini kesinlikle doğru bulmaz.⁶⁷ Öte yandan 27 Mayıs'tan sonra halkın direnişi sebebiyle çoğu defa sağcı sayılan partilerin iktidara geldiğini fakat bunların, hiçbir zaman geçmiş ve gelecek değerlendirmesini/muhasebesini sağlıklı bir biçimde yaparak köklü bir hesaplaşmaya gidemediklerini ifade eder. Keza bu partilerin dıştan gelen terör ve anarşi fırtınasında kolaylıkla yıkılarak yenik düşmüş olmaları da buradan kaynaklanmaktadır.⁶⁸ Bu konuyu irdelediği yazılarından bazı bölümleri hatırlamak yeter:

"Çok partili düzene geçtiğimizde, iktidara gelen Demokrat Parti, eğer Anayasa'yı değiştirirse, düşünce ve siyasî örgütlenme özgürlüğüne, insan haklarına gereği kadar değer verse, irtica yaygaralarına kulak asmayıp geçmişimizin değerlerini yeniden diriltmeye çalışsaydı, 27 Mayıs İhtilâli gibi bir felaket rüzgârı üstümüzde esemezdi. Ekonomik kalkınmadan önce, zihin devrimi, entelektüel devrim, bir özgürlük devrimi gerekiyordu. Ama bunu yapamadı Demokrat Parti. İçindeki Halk Partili zihniyetinde olanlar buna fırsat vermedi. 27 Mayıs İhtilâli de bu sebeple mukadder oldu."⁶⁹

"1980 hareketinden sonra yönetime gelen şuradan buradan alelacele toplanmış kişilerin, halka en yakın olarak kurdukları sağ siyasî parti de iktidara gelince, DP'nin ve AP'nin izlediği yoldan gayrısını izlemedi. Lider her şeydi. Düşünüre ihtiyaç yoktu. Üst kademesi her şeyi biliyordu."⁷⁰

1989'da *Diriliş* dergisinde yayımlanan siyasî değerlendirmeleri Turgut Özal'ın cumhurbaşkanı seçilmesinin arifesinde tekrar gündeme gelen, darbe söylentileriyle bağlantılı olup 27 Mayıs'tan 12 Eylül'e uzanan gelişmelerin analiz edilmesine matuftur. Karakoç, 1989'da, ne 27 Mayıs, 12 Mart ne de 12 Eylül öncesi gibi bir durumun olmadığı kanaatindedir. Askerî bir müdahalenin, çok sorumluluk gerektiren geri dönüşsüz bir hareket olduğundan, normal bir düzen gibi işlemeyeceğinin altını çizer. Karakoç'a göre 27 Mayıs ve 12 Mart hareketlerinin toplumdan kesinlikle olumsuz not almıştır. Fakat 12 Eylül hareketinin öbürlerinden farklı olarak o günkü şartlarda toplumu anarşi ve terörden kurtardığı için kaçınılmaz ve gerekli görülmüştür.

66 Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*, Başyazılar, s.134.

67 Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*, Başyazılar, s.109.

68 Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*, Başyazılar, s.124.

69 Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II*, Başyazılar, s.124.

70 Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I*, Başyazılar, s. 163.

Siyasîler ülkenin o korkunç hale gelmemesi için yapmaları gerekeni yapmamış, birbiriyle uğraşmaktan memleketin derdinde çare olamamışlardır. Ülkenin üstüne kâbus çöktüğünde bu duruma son vermek için yapılan müdahalenin zorunlu hale geldiğini kimsenin inkâr edemeyeceğini hatırlatarak, "12 Eylül öncesindeki anarşi ve terörü müdahale olmadan önlemek mümkün olsaydı memleket hesabına daha iyi olurdu." diyecektir.⁷¹ Bu konuda, Necip Fazıl kadar açıktan bir destek söz konusu olmasa da belli ölçüde bir onaylamanın varlığı yadsınamaz.

Bifiriken

Bu metinde, 1960-1990 yılları arasında, Sezai Karakoç'un siyasî hayatımızın batılılaşma ve millet şeklindeki aslî çatışmaları ekseninde başta siyasî partiler, ordu, basın, aydınlar olmak üzere belli başlık siyasî aktörlerin zihniyet, algı, tutum ve davranış kalıplarıyla siyaset yapma biçimlerindeki süreklilikler, farklılıklar ve benzerlik çerçevesinde askerî darbeleri nasıl ele aldığı incelenmeye çalışıldı. Yıllara yayılan yazılarında Karakoç, 12 Eylül'le alakalı kısmî olumlu yaklaşımının ötesinde darbecileri ve cuntacıları eleştirmiş, hiçbir zaman darbelerden medet ummamıştır.

27 Mayıs 1960 darbesinin Demokrat Parti'ye karşı gerçekleştirilmiş olması, özellikle Adnan Menderes'ten alternatif bir yol geliştirmesi noktasındaki beklentilerinin fazla olmasından dolayı bu darbeye ilgili analizlerinin gerek yazılarında gerekse hatıralarında daha yoğun bir yer tutmasında şüphesiz etkili olmuştur. Karakoç, tıpkı Necip Fazıl gibi, 1950'de Demokrat Partinin seçimleri kazanmasıyla, saadet devrimizin açılmadığını fakat millet ve dava adına "yegâne hafif ve ehven şartların ve yıldızlar gibi göz kırpan bazı ihtimallerin zemini"⁷²nin açıldığı düşüncesindedir. Bu açıdan Karakoç'un, 27 Mayıs sonrasında yaşananların tartışılması sırasında, mevcut durumu eleştirme çabalarının bir örneği olarak Adnan Menderes odaklı kanaatleri sonraki yılların Menderes yorumlarıyla yakından alakalı olacak biçimde ona yüklenen bu anlamdan bağımsız değildir.

Ayrıca 1960 öncesinde ve sonrasında İslâm dünyasında subaylar öncülüğünde "antiemperyalist" ve "ilericilik" sloganları eşliğinde meydana gelen ve sol siyasetin müspet karşıladığı darbeleri eleştirel bir biçimde gündemine taşımıştır. Aslında Karakoç'un hatıraları, 27 Mayıs'ı halkın gücüne dayanan bir darbe/devrim olarak yücelten, hükümetin genç üniversiteli kanı dök-tüğü söylentisini çoğaltan heyecanlı sol yaklaşımların derli toplu eleştirisi

71 Sezai Karakoç, "Bulanık Suda..." *Diriliş*, 1989, Dönem: 7, sayı: 50, s.1.

72 Necip Fazıl, *Hadiselerin Muhasebesi 2*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2003, s.178.

olarak da okunabilir. Belki de o söz konusu metinleriyle belli çevrelerin tarih, toplum ve siyaset tasarımı geçersiz kılabileceğini düşünmüştür.

1960'lı yıllar boyunca sosyalistlerin orduya bakışının, Türk solunun yapısı ve gelişim dinamikleri açısından merkezî bir yerde durmasına karşın, Karakoç meseleyi daha geniş bir perspektiften ele almıştır. Her şeyden önce ordu üzerindeki görüş ve tutumları çoğu kişinin analizleri kadar merkezî bir yerde durmaz. Bu çerçevede sol hareket ve grupların, Cumhuriyetin koruyucusu ve kollayıcısı olarak dahası sistem değişiminde halka nazaran daha güçlü ve etkili bir aktör olmasından dolayı orduya kayda değer önemli bir rol atfettikleri hatırlanmalıdır. Solun 27 Mayıs 1960 darbesini, ordunun iktidara zorla el koyması olarak değil, Silahlı Kuvvetlerin Cumhuriyetin koruyucusu vasfıyla yaptığı bir hareket olarak ele almasına karşın, Karakoç, bunu ordunun başka güçlerle birlikte güç kullanarak siyasete müdahale etmesi şeklinde mütalaa eder. Hatıralarında, darbenin millet adına, devletin millî çıkarlarını korumak için yapıldığı şeklindeki klişe yorumları nakzedecek oldukça detaylı tahlilleri bulunur. Buna mukabil DP'nin karşılaşılan siyasî krizi çözemeyişinden kaynaklanan noksanlıklarını da bu partiyi olumlu bulmasından kaynaklanan iyimserlik çerçevesinde sunar.

1960'lardan itibaren darbeler üzerine yazılar kaleme alan Karakoç, bu meseleyi Türkiye'deki siyaset, düşünce, parti ve genel olarak dünyadaki gelişmelerden yalıtarak ele almayışıyla farklılaşır. Sol çevrelerin genel olarak 1965 yılına kadar 27 Mayıs darbesinin akıbetinden umutlu sonraki süreçte umutsuz oldukları hatırlanırsa mesele bir miktar daha aydınlığa kavuşacaktır. Karakoç, 1965 sonrasında milletin tekrar belirgin bir biçimde tercihini ortaya koyduğunu bu yüzden askerî darbenin kesinlikle umut olmayacağını anlatmaya çalışır.

Karakoç, 1980 sonrasında özellikle de 1990'lara yaklaşıldığında 27 Mayıs İhtilalini eleştirenleri hem samimi bulmaz hem de dönemin şartları içerisinde Adnan Menderes'e haksızlık yapıldığını ifade eder. Karakoç'a göre, 27 Mayıs Hareketinde tam manasıyla militan gibi çalışarak sonraki yıllarda "nimetten nimete konan siyaset ve ticaret erbabının" bu darbeyi eleştirir gibi görünmelerine aldanmamak gerekir. Zira onlar hâlâ 27 Mayısçıdır, sözü evirip çevirerek yine o hareketin haklı olduğuna getirirler, idam edilmesi yetmezmiş gibi hâlâ yumuşak görünen bir üslupla Menderes'i suçlu çıkarmanın peşindedirler. "Menderes, yeni bir Anayasa yaparak Anayasa Mahkemesini kurmuş olsaydı darbe olmazdı" şeklindeki izahları ise son derece basit görür. Kendisinin, öteden beri, Menderes'in Anayasayı değiştirmemekle büyük bir hata yaptığını belirttiğini fakat Demokrat

Parti iktidarının yeni bir Anayasa yapmış olsa dahi devrilmekten kurtulamayacağını belirtir. İhtilali basit bir sebebe bağlamak, hakikati yüzeyden ele almak ve asıl konumundan saptırmak olan bu izahların temelinde hem bir parti olarak DP'yi hem de Türkiye'de ve İslâm dünyasında yaşanan gelişmeleri, milletin bu partiyi tercih edişinin altındaki sebepleri yeterince kavrayamamak yatmaktadır.⁷³ Aslında o bunu söylemekle, siyasal hayatı sadece iktidar mücadelesine indirgemenin iktidar mücadelesi boyutunun ne kadar önemli olduğu ortaya koymuştur.

Şunu ayrıca belirtmek gerekir ki, bu metinde Karakoç'un yazılarından ve hatıralarından aktarılanlar, onun askerî darbe değerlendirmelerinin yalnızca bir kısmıdır. Yukarıdaki yaklaşımları önemli ölçüde derinleştirip geliştirecek başka metinleri de bulunabilir. Karakoç'un Türkiye'nin siyasî ve toplumsal sorunlarını değerlendirme şeklinin önemli ölçüde, günün şartlarını yorumlarken günöbirlik düşünmeme çabasının etkili olduğu fikrî doğrultulu metinler olarak ele alınması gerekmektedir. Türkiye'nin siyasal ve toplumsal gerçekliğiyle ne ölçüde uyumlu olduğunun ayrıca tahlil edilmesi gereken bu metinlerin, dönemin siyasî ve ideolojik yaklaşımlarına dair kavrayışımızı zenginleştirebilecek bir bağlamda daha spesifik ve derinlemesine çalışmaları hak ettiği söylenmelidir.

73 Sezai Karakoç, "Belirsizlik IV Konuyu Saptırma", *Diriliş*, 1989, Dönem: 7, sayı: 46, s.1.

Kaynaklar

- Ferhat Korkmaz- Naman Bakaç, "Bana Darbeni Söyle, Sana Derginin Kim Olduğunu Söyleyeyim (I)", *Birikim*, sayı:340, 2017.
- Kurtuluş Kayalı, " Sezai Karakoç'un Düşünceleri Konusunda Bazı Gözlemler Yapmayı Denemek", *Hece*, 2003, sayı:73,
- Kurtuluş Kayalı, *Ordu ve Siyaset 27 Mayıs- 12 Mart*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.
- Mehmet Ö. Alkan, *Osmanlıdan Günümüze Darbeler*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2017.
- Münire Kevser Baş, *Diriliş Taşları, Sezai Karakoç'un Düşünce ve Sanatında Temel Kavramlar*, Lotus Yayınları, Ankara, 2008.
- Necip Fazıl Kısakürek, *Moskof*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2010.
- Necip Fazıl Kısakürek, *Bâbîâli*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2013.
- Necip Fazıl Kısakürek, *İhtilâl*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2012.
- Necip Fazıl Kısakürek, *Başmakalelerim 2*, Büyük Doğu Yayınları, 2008.
- Necip Fazıl Kısakürek, *Başmakalelerim 3*, Büyük Doğu Yayınları, 2008.
- Necip Fazıl Kısakürek, *Benim Gözümde Menderes*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2011.
- Necip Fazıl Kısakürek, *Cinnet Mustatili*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2013.
- Necip Fazıl Kısakürek, *Hadiselerin Muhasebesi 2*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2003.
- Necip Fazıl Kısakürek, *Hadiselerin Muhasebesi 3*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul, 2009.
- Necip Fazıl Kısakürek, *Rapor 7/8*, Büyük Doğu Yayınları, 2009.
- Necmettin Turinay, " Sezai Karakoç'un Öksüz Kitabı Hatıralar", *Hece*, 2003, sayı:73.
- Özgür Mutlu Ulus, *Türkiye'de Sol ve Ordu (1960-1971)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016.
- Peter Sloterdijk, *Derrida, Bir Mısırlı*, Almandan Çeviren: Tuğçe Ayteş, Monokl Yayınları, İstanbul, 2012.
- Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı I, Başyazılar*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2010.
- Sezai Karakoç, *Yapı Taşları ve Kaderimizin Çağrısı II, Başyazılar*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 2011.
- Sezai Karakoç, " Belirsizlik IV Konuyu Saptırma", *Diriliş*, 1989, Dönem: 7, sayı: 46.
- Sezai Karakoç, "Hâtıralar CI Ağrı(Karaköse)- Yedeksubay Kıta Hizmeti-İstanbul", *Diriliş*, 1990, 7. Dönem, sayı: 92-93.

- Sezai Karakoç, "Hâtıralar CIII", *Diriliş*, 1990, 7. Dönem, sayı:95.
- Sezai Karakoç, "Hâtıralar CIX Ankara", *Diriliş*, 1991, Dönem:7, sayı: 123-124.
- Sezai Karakoç, "Hâtıralar CIX İstanbul-Ankara-Memuriyete Dönüş", *Diriliş*, 1991, 7. Dönem, sayı 123-124.
- Sezai Karakoç, "Hâtıralar CVII Kilis- Urfa-Akçakale-Viranşehir- Siverek-İstanbul-Karacabey-Yenişehir-Mudanya-İstanbul", *Diriliş*, 1990, 7. Dönem, sayı: 100-101.
- Sezai Karakoç, "Hâtıralar CX Ankara", , *Diriliş*, 1991, Dönem:7, sayı: 125-126.
- Sezai Karakoç, "Hâtıralar LXXXV Ankara-Van", *Diriliş*, 1990, Dönem:7, sayı:85.
- Sezai Karakoç, "Hâtıralar LXXXVIII Ağrı(Karaköse)- Yedeksubay Kıta Hizmeti", *Diriliş*, 1990, 7. Dönem, sayı: 88-99.
- Sezai Karakoç, "Hâtıralar XC Ağrı(Karaköse)- Yedeksubay Kıta Hizmeti-İstanbul", *Diriliş*, 1990, 7. Dönem, sayı: 91.
- Sezai Karakoç, *Çağ ve İlham IV Kuruluş*, *Diriliş Yayınları*, İstanbul, 2012.
- Sezai Karakoç, *Sütun Günlük Yazılar I*, *Diriliş Yayınları*, İstanbul, 1975.
- Sezai Karakoç, *Sütun Günlük Yazılar II*, *Diriliş Yayınları*, İstanbul, 2016.
- Tanel Demirel, *Türkiye'nin Uzun On Yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, *Bilgi Üniversitesi Yayınları*, İstanbul, 2011.
- Turan Karataş, *Doğunun Yedinci Oğlu*, *Kaknüs Yayınları*, 1998.